

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A Debreceni Protestáns Lap
könyvnyomdája Debrecen,
Nyomtató-utca 9. sz. ahova a
lap szétküldésére vonatkozó fel-
szólamlások küldendők.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél lpen.
Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona
Egy e s z á m á r a 30 f i l l é r.

A szerkesztőség és kiadóhivatal
Debrecen, Nyomtató-utca 9. sz.
ahova a lap szellemi és anyagi
ügyeire vonatkozó összes közle-
mények, kéziratok, előfizetési
és hirdetési díjak küldendők.

PONTOS É S
LEGJOBB

Ó R Á K

5 évi jótállás mellett! 5

= Egyházi szentedények =

urvacsora-kelyhek, keresztelő-kannák
medenczék és borkancsók ■ ■ ■

arany és ezüst ékszerek

evőeszközök, chinaezüst-disztárgyak

részletfizetésre is!

Javításokat és vidéki megrende-
lésekre különös gondot fordítok!

Pontos
kiszolgálás ;
jutányos
árak !

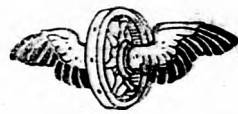

Arjegyzék 2000 képpel ingyen és bérmentve

POLGÁR KÁLMÁN

műorás és ékszerész BUDAPESTEN VII. Erzsébet-körut 29 sz

Az ev. ref. egyházak szállítója,

A vonatok indulása Debreczen állomásról. — Érvényes 1909. október hó 1-től.

D é l e l ő t t				D é l u t á n					
vonat- szám	óra	percz	vonat neme	hova ?	vonat- szám	óra	percz	vonat- neme	hova ?
1713	2 20		szv.	Püspökladány, Budapest k. p. u.	1705	12 10		szv.	Budapest k. p. u.
1706	2 44		"	Máramarossziget, Körösmező	4404	12 15		"	Hajdunánás, Tiszalök
4212	4 30		vv.	Tiszafüred, Füzesabony	1702	12 20		gyv.	Máramarossziget, Körösmező
1721	5 09		mtv.	Püspökladány	4710	12 26		szv.	Nyiregyháza, Szerencs
1710	5 10		szv.	Szatmárnémeti	4716	2 20		mtv.	Hajduhadház (csak XI/1-ig)
4702	5 15		"	Nyiregyháza, Szerencs	1770	3 11		tvsszsz	¹⁾ Érmihályfalva
4402	5 30		mtv.	Hajdunánás, Tiszalök	1745	3 45		"	Püspökladány
4408	8 09		"	Hajdunánás	1708	3 56		szv.	Máramarossziget, Körösmező
4704	8 51		szv.	Nyiregyháza, Szerencs	4706	4 28		"	Nyiregyháza, Szerencs
1703	8 57		gyv.	Budapest k. p. u.	4406	4 36		"	Hajdunánás, Tiszalök
4512	9 41		vv.	Derecske, Nagyléta—Vértes	1701	4 42		gyv.	Budapest k. p. u.
1742	10 00		tvsszsz	Királyháza	4514	4 51		vv.	Derecske, Nagyléta—Vértes
4204	11 33		szv.	Tiszapolgár, Tiszafüred, Füzesabony	4214	2 58		"	Tiszapolgár, Tiszafüred
1747	11 28		tvsszsz	Püspökladány	1704	6 57		gyv.	Szatmár-Németi
4414	11 11		mtv.	Hajduböszörmény	4410	7 00		mtv.	Hajdunánás
					4708	7 06		szv.	Nyiregyháza, Szerencs
					1709	9 00		"	Püspökladány, Nagyvárad
					4714	10 38		mtx.	Nyiregyháza
					1707	10 40		szv.	Budapest k. p. u.
					1712	10 53		"	Máramarossziget

¹⁾ Csak a debreczeni országos vásárok két napján közlekedik.
*) Télen is

Jegyzet
Délelőtt = éjjel 12 óra 1 perctől déli 12 óráig.
Délután = déli 12 óra 1 perctől éjjel 12 óráig.

A vonatok érkezése Debreczen állomásra. — Érvényes 1909. október hó 1-től.

D é l e l ő t t				D é l u t á n					
vonat- szám	óra	percz	vonat neme	honnan ?	vonat- szám	óra	percz	vonat- neme	honnan ?
1713	1 29		szv.	Máramarossziget	1702	12 08		gyv.	Budapest k. p. u.
1706	2 18		"	Budapest k. p. u.	4413	2 00		mtv.	Hajduböszörmény
1720	5 03		"	Nagyvárad, Püspökladány	1744	2 51		tvsszsz	Püspökladány
4713	6 35		mtv.	Nyiregyháza	4513	3 05		vv.	Nagyléta—Vértes, Derecske
1711	6 48		szv.	Királyháza	4705	3 24		szv.	Szerencs, Nyiregyháza
4401	7 14		"	Tiszalök, Hajdunánás	1708	3 36		"	Budapest k. p. u.
4511	7 20		vv.	Nagyléta—Vértes, Derecske	4403	3 40		mtv.	Tiszalök, Hajdunánás
1742	7 46		tvsszsz	Püspökladány	1701	4 22		gyv.	Körösmező, Máramarossziget
4211	7 54		vv.	Tiszafüred	4213	5 31		vv.	Füzesabony, Tiszafüred
4701	8 04		szv.	Szerencs, Nyiregyháza	4405	6 30		szv.	Tiszalök, Hajdunánás
1703	8 46		gyv.	Szatmár-Németi	4715*)	6 33		mtv.	Hajduhadház (csak XI/1-ig)
1722	9 36		mtv.	Püspökladány	1709	6 43		szv.	Szatmár-Németi
4407	11 26		"	Hajdunánás	1704	6 49		gyv.	Budapest k. p. u.
4703	11 22		szv.	Szerencs, Nyiregyháza	4707	8 46		szv.	Szerencs, Nyiregyháza
1705	11 40		"	Körösmező, Máramarossziget	4515	9 25		vv.	¹⁾ Derecske
					1712	9 46		szv.	Budapest k. p. u. Püspökladány
					1707	10 12		"	Körösmező, Máramarossziget
					4400	10 13		mtv.	Hajdunánás
					4203	10 07		szv.	Füzesabony, Tiszafüred, Tiszapolgár
					4711	10 26		"	Szerencs, Nyiregyháza

¹⁾ Május 15-től szeptember 15-ig csak ünnep-és vasárnapokon közlekedik.
*) Télen is.

Jegyzet.
Délelőtt = éjjel 12 óra 1 perctől déli 12 óráig.
Délután = déli 15 óra 1 perctől éjjel 12 óráig.

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A Debreceni Protestáns Lap
könyvnyomdája Debrecen,
Nyomtató-utca 9. sz. ahova a
szótküldésére vonatkozó fel-
szólamlások küldendők.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél lappal.
Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona

Egyes szám ára 30 fillér.

A szerkesztőség és kiadóhivatal
Debrecen, Nyomtató-utca 9. sz.
ahova a lap szellemi és anyagi
ügyeire vonatkozó összes közle-
mények, kéziratok, előfizetési
és hirdetési díjak küldendők.

Szikszay Zoltán

1862—1909.

Mulandóság kertje, elaludt kedveseink csendes hazája: nagy temető sóhajtvá köszöntlek. Titkos örökkévalóság megállok erőszakosan feltépett ajtód előtt és a jóbarátot siratom, egyházunk és a magyarság vezető emberének kidöltén könyvezek.

Nem is kérdezem mit vesztett benne a család, a feleség, kinek panasza szívet tépő; az apró gyermekek, a kiket szemlélve minden kebel szánakozással telik; a rokonok, a kik benne büszkeségüket találták?

Ledőlt ez az erősnek látszó oszlop, a tevékenységnek, a vezetésnek páratlan gépezete összetört. Az Urnak felkent prófétája, az igének ékes szavu hirdetője elnémult. A meleg szív, annyi jókedvnek és örömnök forrása örökre kiapadt. A szellemes ötletek, kedélyességnek megannyi rakétái nem cikkáznak és sziporkáznak többé. Az, a ki mindenkit mosolyra tudott deríteni, a ki mindenkit feltudott vidítani, halálos komolylyá változott. A nagy tréfatevő szomorú és rossz tréfát csinált és a mikor nem is vártuk, itt hagyott bennünket.

Nem maraszthatta őt senki. Sem a család, sem a jó barátok, sem a nagy szép templom, mit romjaiból ő épített, sem a nagy fényes gyülekezet és iskola, mely most elestén sötét gyászban áll. Sem megyéje, sem kerület, sem az a sok apró magyar egyház, melynek gondjait magára vállalta és roskadásig cepelte. Rettenetes egy közszolgálat ez a miénk, mely legjobb fiainak vérét kívánja áldozatul. Keményebb mint a koporsó, erősebb mint a halál.

De őt már ez sem rémitette meg és a sárga, a zord, félelmetes király is csak pihenésre csalogatta őt magához. Hagyjatok meghalni! ez volt utolsó kérő szava. Oh hagyjatok hát megpihenni a sirban, a hová vágyott, Jézusánál, ki érette is meghalt, az örökkévalóságban, a hová olyan gyorsan és erőszakosan érkezett.

Bölcs kárhóztatás, ítélj felette. Örökigalom, vedd oltalmadba őt. Mi pedig, jertek imádkozzunk: Mi atyánk . . . ne vigy minket a kísértetbe. Amen.

Vándor.

Uj reformáció.

„Magyar föld, magyar lány, magyar szó és álom, nincs ezeknek párja heted-hét országon.“

Hát csakugyan nincsen. A magyar föld, nem csak olyan föld, a melyen magyarul is beszélnek, hanem olyan is, melynek fiai állandóan idegenbe mennek kenyeret keresni.

Kivíteli cikkek a Hungarák és szólni szebben tudunk, mint a Memnon szobra messze napkeleten.

Szónokoló nemzet vagyunk. Öseinket valami majom haraphatta meg, hogy reggeltől-estig csak beszélni szeretünk és legfeljebb még öseinket és magunkat dicsérni: milyen derék és jeles fiai vagyunk a hazának. Az angol nem csak ezt a fogalmat tanulta meg nálunk, hogy mi a gyomor és a gyomorhaj, hanem azt is, hogy mi a retorika?

Egyebet azonban nem is igen tanulhatott volna. Már a tettek mezején régen nem vagyunk tényezők s a mivel dicsekszünk is, az is csak olyan, mint álom. Az özönviz-beszéd azonban komoly valóság s most ez évben árjai mind az égig emelkednek.

E beszéd özönből is kiemelkedik a gróf Tisza István előadása a hitről és a tudományról, a dogmákról és a szentírásról, a vallásról és a haladásról.

Nem új dolog, a mit gróf Tisza István elmond. Főgondnoki székfoglalójában is foglalkozék már ezekkel a problémákkal. A mostani alkalommal azonban és a Kálvin ünnepség négy-százados magasklatáról oly tömören foglalja össze tételeit, hogy azok mint egy új reformáció motívumai hagzanak fülünkbe.

Igy fogták fel a beszédet mindazok, a kik eddig hozzászóltak és azzal bizonyos tekintetben frontot formáltak.

A régi tekintélyen alapuló hitvallásnak a kora lejárt, csak a szentírás lehet a hitre és a vallásra nézve irányadó.

A legfőbb egyházi és világi fő családokhoz tartozásáért, a tridenti hitvallás szent szavaira, a hierarkiai erőre támaszkodó világnézet, a római birodalmi s világoralmi rendszer képviselőit kétfelől is érinti ez a kijelentés. Nekik a tekintély elve a rendszerökhöz tartozik, a melynélkül az menten összedől. Ők a szentírás egyedüli irányítását el nem ismerhetik és a mellett más forrásokból is meríteni kénytelenek.

Mindazonáltal mégis tévednek, midőn a gróf Tisza beszédét magok ellen irányzottaknak tekintik és nagy apparátussal annak cáfolatával foglalkoznak.

Rosszul értelmezik e beszédet a másik nagy ellentétnek, az egyházellenes hitvallásoknak képviselői is, a kiknek viszont az nincs a kedvök szerint, hogy a gróf Tisza hitvallásában a szentírás benne van és a hit legfőbb problémáival szemben határvonal húzatott.

Ez a beszéd nem az atheistáknak és a katholicismusnak szóló hadüzenet, ez a protestantizmus részére készült hitvallás és munkaprogramm, melyből ellenfeleinket csak annyi érdekelheti, hogy mi vallási tekintetben mások iránt a legkonciliánsabbak óhajtunk lenni és senkit a testvéri, felebaráti vagy éppen emberi közösségből kizárni nem akarunk.

A protestánsoktól és a protestantizmustól azonban többet követelünk. Nem csak külső hitvalláson alapuló kollektív hitet, hanem belső vallásos meggyőződést és egyéni hitet is. Abban, hogy gróf Tisza nem a nagy reformátorok szavait, kateit, egyéni hitét, hanem a nagy reformátorok módszerét, szabadságát, a mely szerint ők hitökhöz eljutottak, reklamálja a protestánsok számára, és abban, hogy haladó idő követelményeihez való alkalmazkodást hangsúlyozza és kidomborítja, ebben van az ő kijelentéseinek a fontossága és sarkpontja. Gróf Tisza vissza vitte a magyar protestantizmust oda, a honnét kiindult és a mely alapon eleitől kezdve állott és a mely alapelvhez az idők folyamában elért. Ez az alapelv a Megváltónak ebben a parancsában van adva: „Legyetek tökéletesek“ és a reformátorok fogalmazásában így hangzik: *Ecclesia semper se reformari debet.*

Beszédét így akklamáltuk és így fogtuk fel. És így is akarjuk értelmezni. Nem a katholicismus elleni támadásnak, az távol volt tőle. Dogmák elleni kirohanásnak sem, a mint azt a pietisták részünkről is magyarázni hajlandók, ez csak mellék részlet benne; hanem *a régi protestáns alapelvek proklamálásának és az egyházunkra nézve régen szükséges és valóságos életkérdési képező reformok kiindulási pontjának.*

Igy értelmezem legalább ezt a beszédet én, ki a haladás elvének egyházunkra való alkalmazásának szükségességét szóval és írásban régen hirdetem és megvagyok arról győződve, hogy nem szegénységünk és ellenfeleink tulsulya, hanem egyedül a korszellemtől való elmaradásunk okozta eddigi hanyatlásunkat és annak a benső hitnek a meghanyatlása, a melyet én is a protestantizmus lényegének tartok.

S ha rosszul értelmezem is e beszédet, mit én egy új reformáció elvi kijelentésének tartok és hiszek, ha ez is csak beszéd, olyan mint a többi? Az se sokat változtat a dolgon.

Mi és a reform barátai menni fogunk abba az irányba, a melybe elindultunk; a kiknek a haladás ellenőkre van, azok pedig csak maradjanak meg tovább a régi formák mellett, a régi romlásban.

Ez a világnak az ő tökéletessége. Már mint a mi magyar világunknak, a melyben az ultramontanizmus a haladás fegyvereivel küzd s a melyben a protestantizmus a maradás álláspontján vesztegel. Ők képviselik a tettek katholicismust, mi a petizmussal felhígított miszticizmust és mozdulatlanságot. Lefeljebb még a beszéd és szóáradatot, mely egyházi és politikai fórumokon feltartóztathatatlanul árad, mindent elborítani készül s melynek habjai már a legnagyobb magaslatokat is elborítják. Ne tegyen ilyen a gróf Tisza István beszéde.

Dr. Ferenczy Gyula.

Tisza István a protestáns irodalmi társaságban.

A Magyar Protestáns Irodalmi Társaság mai ülésén Tisza István gróf a *Protestáns hit és fölvilágosodás*-ról a következő beszédet mondotta:

— Korunk büszkén a fölvilágosodás korának nevezi magát. — És igaz is, hogy több fölfedezés, több tudományos újítás következett be az utolsó száz esztendő alatt, mint talán évezredekén át azelőtt. Tágult az emberiség ismeretköre, a pozitív tudás a maga birodalmába ragadott tényeket, amelyek előtt azelőtt tanács-talanul állott az emberi elme. Kitolódttak az emberi értelem megismerési határai. És különösen az exakt tudományok terén beálló rohamos haladás összesik az emberiség gazdasági, társadalmi és politikai viszonyainak olyan átalakulásaival, amelyek megannyi ösztönzésül szolgáltak az emberi elmének arra, hogy merészen tegye túl magát az előtte eddig fönnállott korlátokon, hogy nekivágjon az ismeretlen világ fölismerésének, hogy a maga erejére támaszkodva igyekezzék megoldani a lét problémáit.

A teljes gondolatszabadság s a gondolat nyilvánításának korlátlan szabadsága belevitte e nagy kérdések taglalását a társadalom olyan köreibe, olyan rétegekbe is, amelyek eddig csöndesen bizonyos szellemi apátiával vonultak meg a tekintély árnyékában. Mig a multban az Istenség, a hit a materializmus problémái csak kevés böleselőt foglalkoztattak, mig a multban egy-egy évszázad alig mutat egynéhány nagy gondolkozót föl, aki a lét problémáinak merészen, a bevett hagyományokba ütköző megoldásával foglalkozott, addig ma már a legfektelenebb kritika, a legfektelenebb izgatás tárgyává lettek ezek a kérdések a néptömegek e célra képzetlen, előkészületlen lelkiülete előtt, ma már azok a nagy kérdések: van-e lélek, van-e Isten, mi mozgatja e világot, mi lesz az ember sorsa, van-e más világ, a melyben bizhatunk, a melyben reménykedhetünk, — mindezek a kérdések mint megannyi játékszer dobatnak szét félmüvelt és műveletlen körök eszme-futtatásaiban.

Nincsenek meg tehát ma már azok a tekintély által megszabott pozitív sarkoszlopai az emberi gondolkodásnak, amelyek, ha talán akadályul szolgáltak a haladásnak, de legalább biztos zálogát képezték az emberiség nagy tömege lelki egyensúlyának és lelki megnyugvásának. Ma már ezeket a töoszlopokat a lélek belső oszlopaival kell pótolni. (Ugy van!) Ma már ama szellemi fegyverekkel szemben, amelyek ostromolják az emberiség hitét, szellemi védekezéshez kell nyulni. Ma már az egyháznak minden eddigi földadata mellett ama mindennél magaszosabb, mindennél parancsolóbb és talán mindennél nehezebb kötelessége előtt állunk, hogy a hitetlenség, a materializmus áramlataival diadalmasan vegye fel a küzdelmet. (Ugy van!)

És ha ebből a szempontból vizsgáljuk az emberiség helyzetét, egy sajátságos kép tárul föl előttünk. Mindama nemzetek társadalmában, a mely nemzetek lelki élete nélkülözötte a protestantizmus élető elemét, mind élesebb és élesebb, mind ártalmasabb ellentét fejlődik ki hit és tudomány, mind vallásellenesebb, mind istentagadóbb, mind a vallásra nézve ellenségesebb irányokat követnek. A vallás, a hit pedig göresösen kapaszkodik bele a középkori világnézet avult bástyaiba s azok közé kívánja az emberiség lelki életét beszoritani.

És a világnézet e rettenetes bifurkációjának áldozatul esik nemzetek és társadalmak belső bekéje. Két ellenséges táborra szakadnak egész nemzetek, a melyek nem érthetik meg többé egymást, a melyek gyűlölködő ellenségekként állanak és küzdenek egymással és két ellenséges áramlat marcangolja az igazságot kereső emberi lelket is. Egymás ellen fordul az emberi lélek két legnemesebb ösztöne. Az, a mely az ismeretet, és az, a melyik istenét keresi.

S ha ezzel szemben ama társadalmak felé tekintünk, a melyek, ha nem is esetleg protestánsok, de a melyeknek egész gondolatvilágára a protestáns fölfogás, a protestáns gondolkodás befolyást gyakorol, ott azt látjuk, hogy mindjobban szaporodnak a két látszólagos ellentétes tábor között a nagy belső szintézis jelenségei. Ott azt látjuk, hogy az emberiség előrehaladásának, a kulturának egy alacsonyabb stádiuma csak az, a hol kitör az ellentét emberi és isteni tudomány, hit és vallás között. De azután épen a legmélyebben járók, épen a legnagyobb elmék megtalálják a kiegyenlítés útját, elvezetik a nemzetet, elvezetik a társadalmat olyan világnézet boldogító terére, a mely a modern tudományosság, a fölvilágosodás, a lélek szabadságát az igaz, mély vallásossággal tudja összeegyeztetni.

És vajjon, ha vizsgáljuk ennek a jelenségnek az okát, hát vajjon minek tulajdonítsuk azt? Talán annak, hogy a mi hitelveink olyan fölényben vannak más vallások hitelveivel szemben? Hát, tisztelt közgyűlés, én hiszem és vallom, hogy a mi hitelveink haladást képviselnek a római egyház hitelveivel szemben, de azért ezt a nagy jelentőségét a protestantizmusnak még sem ennek tulajdonítom. Nem annak, mintha dogmáink olyan magaslaton állanának és mintha dogmáink belső tartalma, lényege adná a kulcsot kezünkbe arra, hogy megtaláljuk az egységet hit és vallás között. Nem abban, hanem abban, hogy a protestantizmus eltörölte a dogmanak azt a lelkeket lenyűgöző uralmát, a mely az igazság felé törekvő embert az emberi tekintélyek egész bástyázatával vette körül és akadályozta meg fejlődésében. (Ugy van.)

A protestantizmus lényege az én nézetem szerint és igazi nagy missiója az emberiség történelmében nem az, hogy az egyházat megszabadította bizonyos visszaélésektől. Nem is az, hogy itt-ott javított, tisztított az egyház dogmatikus tanain. De igenis az, hogy egy föllázadás volt a dogma uralma, föllázadás volt az emberi tekintély ellen, hogy kezébe nyomta a keresztyén hívőnek a bibliát és azt mondta: terád nézve csak egy tekintély van, az Isten, a Jézus Krisztus tanítása; keresd meg azt a bibliában, építsd föl a magad hitét, a magad igaz, szent meggyőződésed szerint s tárt karokkal fogadunk be magunk közé Krisztus tanítványaként. (Élénk tetszés.)

Itt rejlik, itt fekszik a fejlődés, a haladás momentuma a protestantizmusban. Itt rejlik az a boldogító erő, amelynek folytán megtalálhatja az emberi elme, az igazságot kereső emberi elme mindig, a fejlődésnek minden magasabb stádiumában is a belső egységet, a belső összhangot a tudomány és a vallás között. Mert hiszen, hogyha megtisztítjuk vallásnézetünket az emberi gyarlóság minden hozzátételétől és ha tekintély gyanánt nem fogadunk el mást, mint Jézus tanítását, úgy, a hogy azt a szentírás élénk tárja, akkor ebben a tanításban nem ellentétet fogunk találni a modern tudományosság legújabb vívmányaival szemben, de ebben a tanításban fogjuk megtalálni minden, az exakt tudományokon fölepülő világnézetnek is igazi koronáját, legszebb, legmagasabb, legfenségesebb betetőzését. (Élénk helyeslés.)

Annyi új meg új vívmánnyal számol be az emberi elme aránylag rövid idő alatt, hogy emberileg érthető, hogy széles körökben széles körök fölfogásának alapjául az a meggyőződés alakul ki, hogy csak az létezik, amit megérthetünk, hogy csak az van, amit láthatunk, tapasztalhatunk, elménkkel fölfoghatunk és megismerhetünk. S azután odaállunk, szabadgondolkozónak nevezzük magunkat és félvállról mosolyogva tekintünk le azokra a szegény korlátolt elmékre, akik hisznek még olyanokat is, a melyeket az emberi elme meg nem érthet, az emberi ész meg nem állapíthat. Mondom, emberileg érthető, de olyan nagyon nevetséges, olyan nagyon szánalmas és annyira a fölfuvalkodott békát juttatja az ember eszébe. (Ugy van!) Hiszen tudunk-e egyáltalán eszmélni, tudunk-e egyáltalán gondolkozni anélkül, hogy öntudatlanul az eszmélés első pillanatától fogva egész gondolkodásunk alapjául olyan sarktételeket ne tegyünk, amelyek az emberi elme előtt egyáltalán megfoghatatlanok? Hát megtudjuk-e mi érteni a tér és idő fogalmát, a kezdetet és véget, a születést és enyészetet, az örökkévalóság és az örökös fejlődés fogalmát? De hát minden téren, a legpozitívabb tudomány terén is, amint egy bizonyos mélységre elhaladunk, lett légyen az fizika, vegytan, vagy matézis, hát nem jutunk el mindenütt az emberi elme korlátjáig?

Csak egyetlenegy példát engedjenek meg uraim. Épen a matézisből veszem, minden tudományok legpozitívabb, legracionalisabb, leglogikusabbjából. Van-e érthetlenebb dolog az emberi elme előtt, van-e nagyobb abszurdum a mi emberi fölfogásunk szerint a végtelen nagy és a végtelen kicsi fogalmánál? Hát el tudunk mi képzelni egy mennyiséget, amelyet bármennyivel szorozhatunk, vagy bármennyit adhatunk hozzá, vagy bármennyit vonjunk ki belőle, mindig ugyanaz marad? Hát van-e az összes dogmák terén fölfoghatatlanabb, abszurdabbnak látszó dolog, mint ez a matematikai igazság, a melyet hinnünk kell, mert rájutunk matematikai okoskodások logikájának vas kényszerére alatt és hinnünk

kell, mert bevalik az életben, ha egyes gyakorlati kép-
letekben a végtelen nagygyal és végtelen kicsinnyel operálunk.

Hát ha ez így van, ha ennél a száraz, logikai tudománynál is, nem is olyan magas szférákban, csak az elemi ismeretekben ha eljutunk bizonyos fokig, már túlhaladtunk az emberi korlátokon, ha itt is hinnünk kell, mert rákényszerít a logika, törvényekben, amelyeket meg nem foghatunk, meg nem érthetünk, akkor nem nevetséges dolog-e a lét legmagasabb problémáinál odaállani ezzel a mi szerény, nyomorult emberi elménkkel, amely még erre sem volt képes, még erre is gyöngyfezgyvernek bizonyult és azt mondani, hogy én nem hiszem azt, amit én meg nem értek — mintha azt mondaná a tükör, hogy csak azok a napsugarak léteznek, a melyek az ő maroknyi felületére esnek, mintha azt mondaná a prizma, nincs több meletget és fényt adó sugár, mint amit az én kis testecském tör meg a maga elemeire. (Élénk tetszés.)

Minden ugynevezett tudományos rendszer, amint egyszer a lét alapjainak megoldásával akar foglalkozni, otthagyja a tudományt, megszűnik észbeli, elméleti produktum lenni, álmódossá, teoriáknak nevezett ködképek föllállításává válik. Minden tudomány és minden vallásos rendszer létfeltételeit a lélek belső sejtelméből kívánja megfejteni és mindezek közt a kísérletek közt az, amit Krisztus állít élénk, a legfenségesebb, a legnemesebb, a legtisztább és legigazabb. A legigazabb, mert arra az erkölcsi érzésre alapítja magát, amely ott él vagy legalább is ott szunnyad minden emberben! Abból a gyarló, tökéletlen erkölcsi ösztönből, a melyikkel külfölséget tudunk tenni jó és rossz között, abból építjük föl az erkölcsi tökélynek legtisztább, legmagasabb ideálját, amely valaha létezett. És azután ezt az erkölcsi tökéletességet, ezt az erkölcsi ideált személyesítjük meg abban az Istenben, aki a világot kormányozza, aki a szellemi, anyagi és erkölcsi világrendnek nagy uralkodója, parancsolója. És ezt az erkölcsi erőt, ezt az erkölcsi tökéletességet a tisztaság, az igazság, az erő, a tökéletesség nagy tulajdonai mellett és nagy tulajdonai felett fölrühazza a szeretet tulajdonával és az egész világrend vezető, éltető principiumává a szeretetet teszi. (Ugy van!)

Azt mondja Pál apostol, hogy majd ha eltöröltetik minden, ami részszerint való igazság, megmarad a hit, remény és szeretet, ez a három, ezek között pedig legnagyobb a szeretet: az a szeretet, amelyik mindeneket elfedez, mindeneket hiszen, mindeneket remél és mindeneket eltűr és az a szeretet, amely soha elnem fogy. Ez a szeretet képezi az egész mindenség, az egész erkölcsi világ összetartó kötelékét. Ez szabályozza viszonyunkat Istenhez. És ez kell, hogy szabályozza viszonyunkat embertársainkhoz. Ez teszi Istent, az erkölcsi tökéletességet, a teremtés urát ennek a szegény, gyarló embernek nevezett féregnek szeretett édes atyjává és ez teszi az Istenhez fiúi viszonyban ragaszkodó egész emberiséget egymás testvérévé.

Hát Isten szeretete és kegyelme, amely elnézi gyarlóságainkat és hibáinkat, a mi fiúi szeretetünk Isten iránt és ebből kifolyólag a mi testvéri szeretetünk felebarátaink iránt: ez a néhány szó az, amire alapítja Krisztus a maga egész világnézetét, a maga egész világrendjét; és ez a néhány szó annyival, de annyival fenségesebb minden egyébnél, amit akár azelőtt akár azóta az emberi elme megalkotott. (Ugy van!)

Hiszen Jézus előtt is volt aránylag tiszta fogalma Istenről a zsidó nemzetnek. Az az Isten, a zsidók Istene a bosszuálló, kemény, hatalmas, haragtartó Isten volt. Hol áll az a szerető édesanya fogalmától?

És az ó-kor kulturája, az ó-kor bölcsészete megalkotta az emberi alapon nyugvó etika terén talán a legfőbb alapot. De hol van Plató és Arisztotelész etikája attól a magaslatról, amelyre a mi kötelességeinket, a mi hivatásunkat a felebaráti szeretet fogalma helyezte?

S ha valaki még ezután is kételkednék benne, hogy isteni eredetű ez a tanítás, hát nézze meg, milyen nehezen tudta ez az egypár nagy, egyszerűnek látszó igazság az emberiség lelkébe befészkelni magát és milyen gyarlóan tudjuk még ma is, egy magát tisztultabbnak hívő kor gyermekeinek visszaadni, megvalósítani ezt az egyszerű igazságot! (Igaz! Ugy van! Tetszés.) Hiszen Krisztus azonnal meghódította az egész művelt emberiséget, alig pár század alatt uralkodó vallásává lett a világnak. De hol maradt belőle a szeretet? Hol maradt a felebarát fogalma? Hol maradt ama egyenlőségnek, az emberi méltóság ama egyenlő elismerésének fogalma, ami a felebarát fogalmának becsületos megvalósítását jelenti? Hát nem kellett századoknak, ma már majdnem mondhatnám: évezredeknek eltelt, amíg a felebarát fogalma legalább némileg, gyarlón, tökéletlenül, de mégis lassan, nehezen átmegy az életbe és valósággá válik.

És mennyi gyűlöletet hirdettek eme szeretet nevében! És mennyi sok bünt, mennyi elnyomást, mennyi zsarnokságot kellett az emberiségnek azoktól elszenvetni, akik Krisztus követői, talán a szerető vallás hirdetői, akik ezt talán hitték is és mindenestre vallották! (Ugy van!)

Ma is, t. közgyűlés, ha az emberi tudományt az emberi salaktól meg akarjuk tisztítani, ma is, ha az emberi világnézetet magasabb, tisztább régiókba akarjuk felállítani, ma is vissza kell mennünk annak eredeti forrásához, oda, ahol a szeretetet tanították nekünk és semmi egyebet, oda, ahol a szeretet volt egy egész, az emberiség javáért átért, az emberiség javára átszenvedett életnek, az emberiség javára elszenvedett mártírhálálnak igazi, egyedüli éltető eleme.

Krisztus tanításához kell tehát visszatérnünk; de nem ahoz a gyarló, törekeny, mulandó nemhez, amelybe azt emberek bölcsesége öltöztette.

Minden dogma emberi mű (Ugy van!) Magán viseli az emberi gyarlóság bélyegét és annak a kornak bélyegét, amelyben megszületett. Hiszen könnyen kimutatható ó-kori, zsidó, görög, középkori, germán világnézeteknek, fölfogásoknak nyoma, megvalósulása egyik vagy másik dogmának keletkezésénél.

A dogmára lehet szükség; hiszen természetes dolog, hogy pozitív vallásoknak rendszerbe kell szedniök a maguk tanítását; de a dogma fogalmából a fejlődés fogalmát kizárni nem lehet. (Igaz! Ugy van!) És, ami még ennél is fontosabb: a dogmát, mint az emberi gondozás és igazság felé törekvő elme béklyóját, rabláncát odaállítani nem lehet. (Ugy van!) A dogmát nem tölthetjük a Krisztusi igazságot kereső emberi elme és Jézus Krisztus közé. (Ugy van!) A dogma, igenis, ott állhat, hogy fonalat adjon azok kezébe, támpontul szolgáljon azoknak, akik megnyugszanak abban a tanításban, amit az egyház ad, de az egyháznak nem tiltani, az egyháznak előmozdítani, elősegíteni kell azt, hogy vegyük kezünkbe a bibliát, keressük meg Isten tanítá-

sát és merítsünk abból hitet, (Ugy van!) amelyik azután nem kölcsönkért, nem eltanult, nem gépiesen ismételt hit lesz, de élő valóság, lelkünk élő része, amely azután cselekedeteinknek, küzdemeinknek valóban diadalmas irányítóje, diadalmas vezetője lesz. (Élénk tetszés.) Ahhoz, hogy a keresztyénség a mai kor nagy küzdemeiben, a materializmus, a hitetlenség, az ateizmus, a fölkorbácsolt indulatok és a szenvedélyek háborgó tengerében diadalmasan állhassa meg helyét; ahhoz, nem gépies hitre, ahhoz nem lélek nélkül elrejtett formulákra, ahhoz előhitre van szükség, (Ugy van!) arra az élő hitre van szükség, amelyik vezette küzdemeinket a múltban, amely fölállította azokat a tantételeket, amelyek akkori fölfogásunknak lenyomatát, hü tükrét képezték, de a melyet mi csak akkor fogunk hozzájok méltóan képviselni, ha mi meg a magunk lelkének benső szükségletei szerint a mai kor fölfogásaihoz idomítva tudjuk magunknak krisztusi alapon ezt a tökéletesebb, magasabb hitet fölépíteni. (Igaz! Ugy van!) Élénk tetszés, éljenzés és taps.)

Áll ez, tisztelt közgyűlés, az egész protestáns társadalomra nézve. Mindenkinek, aki a lét problémáit gondolkodó és az igazságot kutató lélekkel keresi föl, mindenkinek hivatása az, hogy ezt a saját egyéni meggyőződését alkossa meg és mindenkinek, ha egyszer ez a meggyőződés Krisztus tanain alapszik, krisztusi forrásból fakad, mindenkinek otthon kell magát éreznie az egyházban,

De kétszeresen áll ez azokra nézve, akiknek magasztos hivatása, hogy az egyházat e küzdelmekben képviseljék, vezessék, akiket Isten igéjének hirdetőjévé tett végzetük. Ha valahol, a lelki pásztornál nem szabad az egyéni hit erőforrásaira nyugót vetni. Az egyház nem állhat semmiféle dogmatikus, semmiféle theologiai irányzatnak szolgálatában; se az egyiket, se a másikat egyoldaluan ne karolja föl (Ugy van!); az egyház nyissa ki a maga kapuját minden szellemi irányzat számára, amely krisztusi alapon áll. (Ugy van! Tetszés.) Hiszen csak lüktetőbb, duzzadóbb, gazdagabb, tartalmasabb, erősebb és hatalmasabb lesz annak az egyháznak belső élete. De annak a lelki pásztornak, aki a mai kor ezer kísértésének, ezer megpróbáltatásának kitett gyermekei előtt hirdeti az Isten igéjét, annak a lelki pásztornak, akinek a mai kor örvényei mellől kell a megtántorodó emberiséget visszavezetni, annak a lelki pásztornak a maga hivatása gyakorlatában ne gördítsünk utjába olyan akadályokat, ne rakjunk rá olyan béklyókat, hogy az eléje szabott formalizmus vagy kiölje lelkéből azt az igaz hitet, amely erőforrás, amely nagy tettek rugója lehet, vagy, ami még ennél is borzasztóbb, arra a lélekölő tudatra kárhóztassa, hogy kénytelen hazudni az Uristen színe előtt.

Szabadítsuk meg a lelki pásztort minden olyan formulától, amely ilyen kínos, ilyen fájdalmas helyzetet teremt számára. Én nem tehetek róla: én sokszor megborzadok arra a gondolatra, hogy mit állhat ki egy lelkipásztori pályára nemes idealizmussal lépő ifju, akinek az egyéni fölfogása dogmáink egy részét nem fogadja el. Mit állhat ki akkor, midőn a maga lelkipásztori tevékenységének legfenségesebb pillanatában ajkaira kell vennie igazságokat, amik reá nézve nem igazságok hirdetni a legünnepélyesebb pillanatokban, a legünnepélyesebb formában, a legmagasztosabb kérdések körül tantételeket, amelyeknek az ő belső hite, a belső meggyőződése ellentmond?! Oh, ha panaszkodunk sokszor, hogy terjed a közönyösség, hogy kevesen vannak azok,

akik az ihlet szent tüzevel, szent lelkesedésével élnek a maguk magasztos hivatásának: gondoljuk meg, hogy a mult idők ez elavult maradványaiban nagyon, nagyon sok mérget adtunk be annak az ifju léleknek, aki szent idealizmussal jön erre a pályára és aki azután megbotlik abban a borzasztó zátonyban, hogy vagy le kell törnie a maga életpályáján, vagy bele kell mennie, mondom, a legjobb esetben is abba, hogy gépiesen, oda nem gondolva, lélek nélkül, üres szívvel hirdessen olyanokat, amiknek az ő benső, lelki meggyőződése el-
lentmond. (Igaz! Ugy van!)

Tisztelt közgyűlés! Mindezek közt a gondolatok közt megkapóan jött most, amidőn az egész protestans világ figyelme Genf felé fordult, a genfi egyház alkotmányának fölépítése. A genfi egyház büszkén vallja magát az 1536-ban alapított Kálvin-féle egyház örökösének és folytatójának. És abban a tudatban, hogy ő Kálvin örököse és folytatója, ezt mondja:

„Tanításának alapjává a keresztyén lelkiismeret és a tudomány fényével szabadon tanulmányozott bibliát teszi. Tagjai mindegyikének köteletségévé teszi, hogy a személyes és megfontolt meggyőződésben erősítse magát. Megnyitja kapuit a genfi kanton minden protestansának, anélkül, hogy valaminő hitvallást szabna ele. Az a célja, hogy vallási és erkölcsi fejlődésnek tekintetében az igazságosság és testvériség szellemében összehozza és egyesítse őket.”

Hát én is azt hiszem, hogy a genfi egyház így örököse és követője Kálvinnak. (Ugy van!) Szászortta hübb örököse és követője, mint hogyha hiveitől a Kálvin-féle Helvetica Confessio szoros követését követelné.

Hiszen igaz, a nagy reformátorok alkottak hitcikkelyeket. Igaz, hogy szigoruan ridegen megkivánták e hitcikkelyek követését. Hiszen koruk gyermekei voltak ők. De az ő egész tanításukban ez az, ami mulandó, ez az ami törekeny, ez az, ami gyarló, ez az, ami annak a kornak szülöttje. Az, ami az ő nagyságok alapja, az ő boldogító, világtörténelmi missiójuk, az nem az, hogy feltamadtak a tizenötödik század tekintélyével az emberiségre nyomott hitcikkelyek ellen, hogyvindikálták maguknak a jogot a biblia vizsgálatára, a szabad kutatásra, a szabad vizsgálatra és a saját egyéni meggyőződésük követésére. (Elénk tetszés.)

S mi nem akkor leszünk hű követői Kálvinnak és Luthernek, ha abban követjük őtet, ami gyarló, ami mulandó, amiben a kor gyermekei voltak, de akkor követjük igazán, ha abban igyekszünk nyomdokaiba lépni, ami örökbecsű, ami örökeletű, ami az emberiséget és a keresztyén egyházat egy magasabb szférába, egy magasabb nivóra emeli. És ha ezen az uton halad a mi egyházunk tovább, akkor igenis, Krisztus tanat fogja hirdetni és semmi egyebet, Krisztus szolgája lesz és senki másé és akkor azután evröl-évre, nemzedékről-nemzedékre, évszázadról-évszázadra, mindig lépésről-lépésre előre, mind magasabbra emelkedve, mind tökéletesebben fogja a maga magasztos hivatását, a Krisztus tiszta tudományának hirdetését, terjesztését, megvalósítását megközelíteni. (Hosszantartó elénk tetszés, éljenzés és taps.)

Esperesi székfoglaló beszéd.

Elmondattott a felső-szabolcsi református egyházmegye 1909. október 26-án tartott közgyűlésén Vas Mihály esperes által.

Nagyt. és Tek. egyházmegyei közgyűlés I

Az az eskü, amellyel a nagyt. és tek. egyházmegye szolgálatára magamat egyházi törvényeink értelmében elköteleztem, nem csupán fogadalomtétel, de mondhatni részletes munkaterve is ennek a diszes hivatalnak, amelyre engemet megválasztani, elhívni kegyesek voltak. Talán akként is méltóztatnak vélekedni, hogy felesleges is többet mondanom. De nem állhatom meg, hogy kegyes engedelmük kikérése mellett, e nagy jelentőségű pillanatban, midőn ez új egyházmegye életének a hajnalán, annak bölesőjénél, mint első esperes, dajkaló anyaként megállok, kifejezést ne adjak azon érzelmeknek, azon gondolatoknak, amelyek szívet, lelkemet elfoglalják.

Mindenek előtt hálákat adok az én Atyámnak, Istenemnek, ki engemet az ő mérhetetlen hatalmával s végnélküli jóságával a porból, az igénytelen egyszerű falusi hajlékból idáig vezérelt. Hálákat adok az én Atyámnak, Istenemnek azokért a nemesszívü szülőkért, akik megvonták maguktól a falatot, hogy engemet magasabb ismeretek forrásához vezessenek. Hálákat adok azokért az áldott emlékü lelkekért, akik kegyes adományaikkal lehetővé tették, hogy a sárospataki főiskola a földi kincsekben szükölködőknek is megnyithassa kapuit. Hálákat adok azokért az atyai szeretettel megáldott tudós lelkekért, akik a sárospataki főiskola kebelében a tudományok edes tejével tápláltak engemet s hálákat adok az én szellemi atyáért, az áldott szívü, a nagy tudományu, sok bölesességgel teljes Gondá Balázs, berceli lelkészért, kinek szerető szive kopogtatott érettem először a sárospataki főiskola ajtaján s nemes lelke gazdag gyümölcseivel élete végéig táplált engemet.

Ezek után pedig hálás köszönetemet nyilvánítom az egyházmegye presbiteriumainak, azok vezetőinek, irányítóinak, hogy igénytelen személyemet érdemem felett megtisztelték s engem e diszes állásra elhívtak. Amennyire gyarló emberi erővel lehetséges, bizva Isten segítő erejében, törekedni fogok, hogy az azzal járó nehéz kötelességeknek megfeleljek s imádkozom a szoltáriróval: „A te utaidat mutasd meg Uram nekem; a te ösvényedre taníts meg engemet.“ (Zsolt. 25. 4.)

Nagyt. és tek. egyházmegyei közgyűlés! Mi e helyütt egyenként és egyetemben, a Krisztus evangéliumán alapuló református vallás s ennek ápolására, terjesztésére hivatott anyaszentegyház érdekeinek szolgálatára vagyunk elkötelezve. Kétségtelen, hogy a mai korszellem, e szolgálatnak nagyobb jelentőséget nem tulajdonít. A vallás, az anyaszentegyház, mintha elvesz-

tette volna varázsát, erejét, tekintélyét. S nem tagadható, hogy ma már nincs kezében az a vezető szerep, amellyel egykor rendelkezett a társadalmi élet terén. De ez természetes következménye annak a féktelen támadásnak, amelyben ez a hatalmas uralkodó, a felelősségnélküli miniszterek zsarnoksága miatt részesült. S az az emberi szellem, amely kétségtelenül a vallás-, az anyaszentegyház kebelén növekedett meg, az a lélek, amelybe az örök erő kútforrása, az Isten lehelte azt az erőt, amely az életsejt megmozdulását idézte elő: a vallás, az anyaszentegyház ellen támadt, sőt fektelenségében megtámadta magát az Istent, az istenszemeit is. S ma ott tartunk, hogy különösen a műveltebb elemek nagy része tekintet nélkül arra, hogy melyik vallásfelekezethez tartozik, nagyon kicsinyesen, fel sem vevőleg gondolkozik a vallásról, az egyházzól. Vallásos kötelemeket vagy egyáltalán nem ismer, vagy pedig csak a társadalmi élet feszélyező behatása alatt tesz tanubizonyítást valamely vallásfelekezethez való tartozandóságáról, de nem a szív mélyebb érzelmeiből fakadt lelki szükségéből.

Nem vád akar ez lenni az én ajkamon e fontos alkalommal, Nagyt. és tek. egyházmegyei közgyűlés. Csupán rámutatni kívánok a társadalmi élet ezen épen általunk figyelmen kívül nem hagyható megnyilatkozásra s talán azt is mondhatnám nagyon is előre törő irányzatára. Rámutatni kívánok azért, hogy felvesssem azt a kérdést: van-e nekünk valami kötelességünk ezen áramlattal szemben? avagy elismerjük annak jogosultságát? s csak több-kevesebb kegyeletérzés az, ami az elhagyott, talán haldokló édes anya személyéhez fűz még bennünket.

Ha vizsgálódunk a társadalmi élet terén, lépten-nyomon szemünkbe tűnik az az erőfeszítés, amellyel a tudomány a vallás sziklavárát lerombolni törekszik. S kétségtelen, hogy a csapkodó hullámok, a mi édes magyar hazánkban is nagyon aláástak annak alapjait. A társadalmi élet javítására, a gyöngék, az alsóbb néprétegek felemelésére megindult, u. n. socialis mozgalom, határozottan vallásellenes. A tudomány, a szellemi erő nap-nap mellett hozza létre nem csak a külső világot, de az emberi gondolkodást, az emberi lelkeket átalakító, hatalmas teremtményeit. A vasut, a tengeri hajó, a napi sajtó, a táviró, a távbeszélő, a társadalmi életnek ezek a véredényei, szinte szédítő mértékben szaporodnak s megismertetik az eddig mely tudatlanságban szendergő lelkekkel is a világ kincseit, pazar pompáját, csillogó fényűzését és kényelemnyújtó eszközeit. Egyetlen szívből felfakadt sóhaj, amely ezek utáni vágyódásból eredt, átrezg nemesak a berpaloták, hanem a konyhok, emésztő esatornák lakóinak, nélkülözés, nyomor nyitja idegein is. S ezek a sóhajok mind sűrűbben termelődnek s rohamosan átalakulnak a társadalmi életet bomlasztó, belbőkejt

felduló vulkánikus erőkké. És ez nem csak pillanatnyi muló természetű kórtünet, hanem állandóbb jellegű idegbontó láz, amely annál jobban fokozódik, minél jobban tágitjuk a népiskolák útján, az általános szellemi látókört. Mert végtelen nagy szerencsétlenség ez az emberiségre, hogy az iskolák csak *tanítanak*, de nem *nevelnek*; nagy szerencsétlenség az, hogy csak az *én* kiművelésével foglalkoznak, de a *szív* képzését, a lélek nemesítését elhanyagolják. Pedig amily szükség van a szellemi látókör tágitására, a szellemi eg homályának elűzésére, ép oly szüksége van minden egyénnek a *szívjóságra*, a *lelki nemességre* is. Ezt pedig kétségtelenül a vallásos-, az erkölcsi életre való nevelés adja meg.

Fájdalom, „a tudomány sok szóvivője, aki társadalmi kétkedésekkel foglalkozik, úgy beszél s úgy tesz, mintha e társadalom iránt való kötelességét abban vélné kimeríteni, ha ezt vallásos hitétől megfosztja. Nem mintha saját hitüket ajánlhatná helyébe, nyilván maguknak sincs fogalmuk ama kérdések nagyságáról, amivel a világ birkozik.“ Azonban „a józan ész, amely sokszor többet tud, mint a vaskalapos tudomány, mintha érezné hogy a tudománynak a vallással szemben nincs egészen igaza, hogy az emberi társadalomban mindegyre kitartón és egyetemesen ismétlődő jelenségekkel nem lehet oly könnyű szerrel elbánni s hogy vallásos rendszereinknek a társadalom evolúciójában kell valami, eddig még meg nem magyarázott feladatnak lennie, mely feladat nagysága a jelenség nagyságának megfelel. S a társadalmi felfogás ma eljutott annak a többé-kevésbé tudatos megértéséhez, hogy a vallásnak van valami határozott feladata a társadalomban s hogy ez a folyamatban levő társadalmi evolúciónak valamiképp tényezője. De hogy mi ez a feladat, hol kezdődik, hol végződik s hogy a vallásos hit mily helyet van hivatva betölteni a jövőben, arra nézve a tudomány nem nyújt útmutatást.“ Hidd Benjámint mondja e szavakat „Társadalmi evolúció“ című, kiváló munkájában. Ez a nagy tudós, mint az orvos bonckés alá véve a társadalmi szervezetet, kimutatja, hogy a társadalmi életben, a legkezdetlegesebb műveltségű foktól a legmagasabbig, a vallásé volt a vezető szerep s végkövetkeztetésül azt állapítja meg, hogy „az emberi történelem tanúsága úgy látszik az, hogy a diadal végre mindig a nagyobb erőké. Szóval a természetes kiválasztás azt a jellembeli típust látszik a fajban kifejlesztetni, amely ezen erők hatása iránt a legfogékonyabb; azaz első sorban a vallásos típust fejleszti ki, az intellectualist csak azzal együtt, másodlagos termék gyanánt. Nem mintha az emberi természet meghasonlott volna önmagával. Inkább úgy tűnik fel, hogy a készség, az értelem alávetésére oly szabályok korlátai alá, melyek az ész határain kívül állanak: az emberi társadalomban végbemenő evolúciós folyamat-

nak legfontosabb és legjellemzőbb terméke. De mint minden ily nemű mozgalom, az evolúció is lassan halad előre. Fajokat és művelődéseket egymásután, mintegy elkoptatni látszik utjában. *Ha az emberi nem bármily fajának értelmi fejlettsége valamikor felül multa annak erkölcsi fejlettségét, a természetes kiválasztás azt a fajt nyilván úgy kigyomláta, mint bármi egyéb alkalmatlan gyomot* (Hidd B. Társadalmi evolúció 289 l.) Ami Berzsényinek hasonlóképp nyilatkozott eme szavaiban: „Minden ország támasza, talpköve a tiszta erkölcs, mely ha megvész, Róma ledől s rabigába görbed.”

Ezek a szavak azt hiszem, meggyőző erővel hatnak mindnyájunkra, hogy a vallás ápolása, anyaszentegyházunk erejének, munkásságának, tevékenységének a fejlesztése, nagyon is fokozott kötelesség. Fokozott kötelesség épen ma, midőn a társadalom annyi gyuannyal van tele, mert a magyar nemzet jövője forog kockán.

Kétségtelen, hogy a nehéz feladat első sorban reánk, lelkészekre s tanítókra nehezedik. Nekünk kell első helyen a szent parancsot megértenünk s teljesítenünk. „Állítsátok a ti tetteiteket elő, szent és Istennek tetsző aldozatul, nehogy ama szigorú ítéletre tegyünk méltókká magunkat.” „Haszontalan szolgálak vagytok, menjetek el a külső sötétségre.” „Viseljétek gondot azért magatokról és az egész nyájáról, melyben a szentlelek titeket vigyázókká tett az Isten anyaszentegyházának legeltetésére, amelyet tulajdon vérével keresett.” (Csel. 20. 28.) Vegyük kezünkbe a hit szövétnékét, mint a bányász az ő lámpását, midőn a sötét tárnában kincseket keres. S keressük az örök élet kincseit s vezessük a ránk bizottakat is a dus kincsforrásokhoz.

Lelkész- és tanítótestvérek! Fogjatok egymással kezét a szent munkában. „Legyetek teljesek az igazság gyümölcseivel, melyek a Jézus Krisztus által vannak, Istennek dicsőségére és dicséretére” (Filip 1. 11.) s beszédek mindig kelemetes legyen, sóval fűszerezve, úgy hogy tudjátok miképen kelljen mindenkinek felelnetek.” (Kol. 4. 6.)

„Mint hogy különb-külömb ajándékaink vannak, a nekünk adatott kegyelem szerint, akár írásmagyarítás, magyarázzuk azt a hitnek regulája szerint, akár szolgálat, forgalódjunk a szolgálatban, aki tanító, a tanításban, aki intő, az intésben, aki alamiznaosztogató a szelidségben, aki előljáró, szorgalmatossággal járjon, aki másokon könyörülő, vidámsággal mivelje. A jó igyekezetben ne legyetek restek. Lélekben buzgók legyetek. Az Urnak szolgáljatok.” (Róm. 12. 6—11.)

Ime Nagyt. és Tek. egyházmegyei közgyűlés, e szavakban a nagy apostol mindnyájunk elé kötelességeket tárt. S ami egyházszervezetünk minden hívőnek helyt ad az anyaszentegyház ügyei körül való gondoskodásban, annak külső és belső építésében. Fájdalom-

mal kell azonban beismernünk, hogy úgy a hivatalosak, mint a hivatottak, nem végzik feladatukat a szent-ügyhöz méltó buzgósággal. *A belső vallásosság nagy kincs, a valláserkölcsei élet a társadalom lételapja. Álljunk munkába nagyok és kicsinyek egyaránt, építsük ki, erősítsük meg a hit megrongált várát, „mig nappal vagyunk, mert eljő az idő, midőn nem munkálkodhatunk.”* Irtózat az a társadalom, amelyet olyan egyének alkotnak, akiknek szívében nincs Istenben való hit, nincs magasabb ideál. Ott hiányzik a vallás gyümölcse: az erkölcsi élet, hiányzik a társadalom tagjait egybekötöző ama szeretet, amely mindeneket elfedez, mindeneket hiszen, mindeneket remél és mindeneket eltűr.” (I. Kor. 13. 4—7.) Képzeltben is kétségbeesítő az a társadalom, ahol ezek az eszmények elvesztették erejüket; a hol az észbontó vadállati tülekedés vezeti az egyes egyéneket a mindennapi kenyérért, a jólétért, a kényelemért, az élvezetekért, a hatalomért. Amikor nincs nyugalom, nincs béke, nincs közbiztonság. Pedig a társadalom tagjai között rohamosan fejlődő ellentétek itt a nyomor, amott a jólét, itt a testet öltő munka, amott a pazar kényelem, nagyon is erős táplálékul szolgálnak arra, hogy a néptömegek elveszítsék a lelki egyensúlyt. És ezekkel szemben *nagyobb hatalom a szuronyból, a puskagolyónál: a vallásos hit, a szívébe oltott erkölcsi erő.*

Isten különös kegyelme által abban a szerencsében részesültem, hogy Kálvin születésének 400-ados évfordulója alkalmából rendezett magasztos ünnepségekre, halhatatlan reformátorunk munkásságának a színhelyére, Genfben én is elzarándokolhattam. Itt volt alkalmam megismerni egy nagy horderejű intézményt, amelynek neve: „*Evangelisation populaire*.” Ennek nagyszerű hajlékában a Salle Centralé-ba gyűjtött össze bennünket magyarokat a Claparède pár, akiknek az egész magyar nemzet nagy hálával tartozik s gyűjtött össze körülünk körülbelül 400 vendéget, hogy az irántunk megnyilatkozó rajongó szeretetükkel felkeltsék a magyar nemzet iránt a genfiak s az idegen nemzetek előkelőségeinek figyelmét, rokonszenvét.

Ez az „*Evangelisation populaire*” nagyon megragadta figyelmemet s igyekeztem bővebb tájékozódást szerezni a felől, hogy milyen annak valójában a munkaköre. S meglepetéssel győződtem meg róla, hogy ez voltaképpen nem is egyházi intézmény. Ez egészen a hivatalos egyház tevékenységén kívül áll, s a sajtó erejével, s a szó hatalmával, s a szeretet odaadó melegével szolgálja a Krisztust, az evangélium léleknevelítő szent ígéinek terjesztése által. A társadalom előkelőségei, férfiak és nők, egymással vetélkedve magyarázzák a bibliát Genf 16 különböző helyén, amint arról *Le Lien* című lapjuk tanúságot tesz. Azonban nemcsak ez uton, hanem a nyomorgóknak, a szerencsétleneknek felkeresése által is szolgálják az evangélium ügyét. Az eltévedt vagy veszedelembe sodort juhot felkeresik,

hogy megmentsek. De van egy más ily irányu intézményük is, a *L'union chretienne de jeunes gens*. S ez a tüzhelye a ker. ifjusági egyesületek világszövetségének is. Ezek végzik ott azt a nagy tevékenységű belmissiói munkát, amelyről mi még mindig csak álmodozunk s nézzük összetett kézzel, mint csapkodják egyházunk hajóját az elnyeléssel fenyegető bős hullámok.

Egyházaink előljárói, lelkész- és tanítótestvérek, gondnokok, presbiterek! A genfi reformáció, Kálvin János nagy szelleme, ez a hatatalmas fényzőrő, Isten ereje által átvilágított azon a sötét ködön, mellyel a gyarló emberi kéz elfedte a lelkek elől az evangélium világosságát s megmutatta az utat az előhaladáshoz. Sajnos, a béklyóból kiszabadult szellem megfélekedett az ő dajkájáról, nemtőjéről, a vallásról; az ész szabadröptében megfélekedett a szivről, nem csak, de szinte kedvteléssel pusztította legdrágább kincsét, a hitet.

Egyházmegyénk születési éve, a véletlen folytán összeesik a maradandó emlékü Kálvin ünnepek évével. Fűzzük tovább ezt a kapcsolatot. Legyen ez az emlékezetes év nem csak külsőleg, hanem belsőleg is, a mi újjászületésünk esztendeje. Kálvin ünnepét ünnepeljük mi meg az által, hogy az ő működési helyén, követői között virágzó népevangélizációt, a belmissiói tevékenységet, a templomon és iskolán kívül egyházépítő munkát indítsuk meg egyházunkban, amelyhez kérem a Nagyt. és tek. egyházmegyei közgyűlés minden rendű és rangu tagjának, általában anyaszentegyházunk minden nemesen érző hivének segédelmét. Így, ha öntudatos hittel, lankadatlan buzgalommal, törhetetlen kitartással fogunk az egyházépítő munkához, minden arra alkalmas kéz vet és gyomlál, méltó fundamentumai leszünk ennek az egyházmegyének. A hit megtépett zászlója magasan fog lobogni kezünkben és a valláserköcsi élet gazdag gyümölcsöket terem.

De valahogy félre ne értessem. Nem harcot akarok én indítani más felekezetekhez tartozó testvéreink ellen. Csak a magunk tüzhelyének a melegségét óhajtanám fokozni s a hit élő templomává tenni. A családtagokat összetartó kapocs erősítése, a családi tüzhely tisztaságának, szentségének emelése nem jelent harcot más családokkal. Nem is volnánk méltó követői a Krisztus evangéliomának, ha a gyűlölségnek, szeretetlenségnek üszkét szóránk szét. *Önfegyelmzés ember-testvéreinkkel szemben, önfeláldozó szeretet hazánkért, egyházunkért, embertestvéreinkért.* Ezek vezéreljenek bennünket.

Nagy. és tek. egyházmegyei közgyűlés! A kezembe adott zászlót ily érzelmekkel, gondolatokkal s elhatározásokkal veszem át. Mi lesz munkám eredménye, azt csak a mindenható tudja. „Emberé a munka, Istené az áldás.” Kétségtelen azonban, hogy minél nagyobb támogatásban részesülök, a reám várakozó szent

munkában, annál kedvezőbb eredményre számíthatok. Bizodalommal s szeretettel kérem azért elnöktársamat, a nagyságos gondnok urat, a nagytiszteletű és nagyságos tanácsbíró és jegyző urakat, az egyházmegye tisztviselőit, az egyházak előljáróit, hogy szives tanácsaikkal, szeretetteljes támogatásukkal jöjjenek segédmemre, hogy Isten áldása lehessen jórátörékvő s egyetértő munkálkodásunkon.

Te pedig Atyánk: „Nyujtsd kegyelmed és szent lelked, mely minket vezéreljen.” „Teremts bennünk tiszta szívet, óh Isten és az erős lelket ujjtsd meg mi bennünk. Ne vess el minket a te orcád elől és a te szent lelked ne vedd el tőlünk. Add meg nekünk a te idvezítésednek örömét és az engedelemnek lelkével erősíts meg minket.” (Zsolt. 51. 12—14.) „Legyen mi velünk a mi Urunk, mint volt a mi Atyáinkkal, ne hagyjon el minket, el se távozzék mi tőlünk, hanem hajtsa magához a mi szivünket, hogy járjunk minden ő utaiban és örizzük meg az ő parancsolatait, végzéseit és ítéleteit, amelyeket a mi Atyáinknak parancsolt.” Ámen, ámen.

KÖZÉLETÜNK.

A felsőszabolcsi református egyházmegye alakuló közgyűlése.

A felsőszabolcsi egyházmegye október hó 25—26. napjain tartotta meg alakuló közgyűlését Kisvárdán. Az egyházmegyének ugy a papi, mint világi tagjai átérték e napoknak, az egyházmegye életében, történelmi fontosságát. Papok, tanítók közül alig hiányzott valaki, világiak s az egyházak küldöttei is nagyszámmal voltak jelen.

25-én már az új esperes elnökle alatt értekezletek voltak, melyeken a másnapi teendők s a tárgysorozatnak fontosabb és kényesebb pontjai beszéltek meg. 27-én reggel 9 órakor kezdődött meg a valóságos gyűlés. A tágas színházterem zsufolásig megtelt az e. m. közgyűlés tagjaival és a nagyszámu érdeklődőkkel. A gyűlést egyházmegyénk régi esperese Görömbei Péter jelenleg a középszabolcsi egyházmegye esperese nyitotta meg alkalmi vonatkozásokkal teljes, szép és lélekemelő imádságával. Elnöktárs, Gencsy Albert távollétében, Vay Péter mint legidősebb tanácsbíró, lett.

A gyűlés megnyitása után Görömbei Péter esperes számolt be időszaki jelentésében azon eseményekről, melyek a legközelebbi egyházmegyei közgyűléstől kezdve, az ő esperesi megbízatása alatt történtek. Megemlékezett gróf Forgách Lászlónak a mándoki egyház részére adott

földadományáról, az anarcsi egyház nagyobb mérvű épületjavításairól s a lelkészi és tanítói karban előfordult változásokról. Ezen jelentésnek elismeréssel való tudomásul vétele után az esperesi és gondnoki állásra megejtett szavazatok eredményéről hallottunk jelentést; eszerint Vas Mihály gégényi lekipásztor esperessé, Jármly Miklós eperjeskei földbirtokos gondnokká választott meg, kiket küldöttség hívott meg a gyűlés színe elé. Az egyházmegyének megjelent új elnökségét, miután az esküt letették, Görömbei Péter esperes üdvözölte külön-külön, megkapó szavakkal. Az esperesnek 25 évi egyházi építő munkássága közügyekben kifejtett tevékenysége, jelleme, tudománya, nemes személyisége; a gondnoknak 25 évi egyházmegyei szolgálata, tanácsbirósága s vallásos, nemes szíve, vasakarata lesznek zálogai annak, hogy a felsőszabolcsi egyházmegye választása méltó férfiakra esett. Görömbei Péter esperes üdvözlő szavai után először Jármly Miklós gondnok mondotta el tartalmas, gyakorlati irányu székfoglaló beszédét. Azután Vas Mihály esperes olvasta fel mélyen járó social-ethicai alapon nyugvó székfoglaló tanulmányát. Mindkét beszéd, magvas gondolataival, gazdag tartalmával fogva tartották a lelkeket s a hallgatóság XC. zsoltár megható eléneklésével fejezte ki érzelmeit. Ifju Görömbei Péter jegyző adott a közóhajnak kifejezést azon — elfogadott indítványában, hogy e két szép beszéd egyházmegyénk jegyzőkönyvében megörökíttessék s minden egyházmegyének megküldessék.

A régi egyházmegyei elnökség megbízatása lejárván Görömbei Péter régi esperes megható beszédben bucsuzott el régi egyházmegyéjétől. Tizennégy évi esperesi szakadatlan munka, inkább kedves, mint szomorú emlékeknek egész sorozata fűzi őt továbbra is a felsőszabolcsi egyházmegyéhez. Negyven évvel ezelőtt Kisvárdán vette be őt kebelébe a felsőszabolcsi egyházmegye, legszebb éveit ennek közszolgálatában töltötte s most fáj szívének itt hagyni az ifju korának szép emlékeit, az öregedő jó barátokat, a gondozása alatt álló egyházakat. Az az áldás, melyet reánk kért szálljon ő reá és egyházmegyéjére is, hogy soká vezethesse még bölcsen és szeretettel a reá bizott nyáját. A régi elnökség emlékét az új egyházmegye jegyzőkönyvének első lapján szeretete és hálája jeléül megörökíti.

További jelentésekből kitűnt, hogy az egyházmegye tisztikara a következőkép alakult meg: Lelkészi tanácsbírák lettek: Porzsolt Ádám tiszaszentmártoni, Keresztessi Sándor madai, Nagyváthy Ferenc kéki, Hidegh József tornyospálcai, Somogyi József dombrádi lelkészek. Világi tanács-

bírák: Gróf Vay Gábor, Vay Péter, Mezőssy Gusztáv, Szalánczy Bertalan. Lelkészi főjegyző: Hidegh József, aljegyzők: ifj. Görömbei Péter mándoki, Porzsolt István anarcsi lelkészek. Világi főjegyző: Jármly István, világi aljegyzők: Bedő Lajos, Varga János. Egyházmegyei pénztáros: Osváth Pál döghci, ellenőr: Kovács Lajos kisvárdai lelkészek. Számvevőszéki elnök: Czövek János, jegyző: Simon Imre, kömörői, illetve mezöladányi lelkészek. Tanügyi biz. elnök: Keresztessy Sándor madai lekipásztor.

A tisztikar még fel nem esketett tagjainak eskütétele után a tárgysorozat pontjai tárgyalattak. Ezek közül hálával emlékezünk meg gr. Vay Gábor és neje szül. Zichy Márta grófnő adományairól. A gróf ur egy iskolai telket s a kath. vallásu grófnő pedig 1200 korona értékben egy orgona-harmóniumot adományozott a berkeszi egyháznak. Az idők jele képen érdekes a rétközberencsi egyház kérvénye, mely szerint új papot csak tetemesen megcsonkított díjlevélre választának s kérelmek megtagadására harcias hangozat hallatva hagyták el a gyűléstermet. Díjlevelek, bizottságok jelentései olvastattak ezután. A gyűlés csak késő este ért véget. Ebédre Jármly Miklós egyházmegyei gondnok látta vendégül a közgyűlésnek minden jelenlevő tagját. Egy jelenlevő közbezzólása szerint, mintha a pünkössti lélek szállta volna meg a lelkeket. Egymást érték a szebbnél-szebb felköszöntők s talán véget sem érnek, ha az új esperes, tekintettel a még hátra levő sok munkára fel nem oszlatja az ebédet. Vas Mihály új esperes a régi elnökségre, (időközben megérkezett Gencsy Albert is) Porzsolt Ádám az új esperesre, Hidegh József az új gondnokra, id. Görömbei Péter és Albert az új egyházmegyére. Osváth Pál, Vaizer Károly, Ormós István, Somogyi József, ifju Görömbei Péter, Jármly István stb. stb. mind megtalálták talpraesett köszöntőjüknek méltó tárgyát.

Vendégei is voltak a közgyűlésnek. A közép-szabolcsi egyházmegyének küldötteiként: Szikszay András, Szabó Lajos, Vas János és Mikecz István. Mitrovics Gyula miskolci leánynevelő intézeti igazgatót pedig az új esperes iránti tanítványi hála hozta el körünkbe. Szép köszöntőkben éltették őket is.

Felemelő érzéssel távoztunk az új egyházmegye legelső gyűléséről azon boldog tudattal, hogy a régi felsőszabolcsi egyházmegyének két egyházmegyévé való alakulása az egyháznak, úgy vallás erkölcsi életére, mint a közigazgatást illetően csak előre haladására fog szolgálni. Ugy legyen!

Jegyző.

KÜLÖNFÉLÉK.

Első körlevél

a felsőszabolcsi reform. egyházmegye kötelekébe tartozó lelkészekhez, tanítókhöz és egyházi előjárókhöz.

Kedves Atyámfiai! Szeretett testvérem az Ur Jézus Krisztus által!

„Kegyelem néktek és békesség Istentől, a mi Atyánktól és az Ur Jézus Krisztustól!“ Áldott legyen az Isten a mi Urunk Jézus Krisztus atyja az irgalmaság atyja és minden vigasztalás Istene, ki meg vigasztal minket, minden mi szorongatásunkban, hogy mi is megvigasztalassuk azokat, a kik mindenféle szorongatásban vannak, azon vigasztalásnál fogva, mellyel megvigasztaltatunk mi magunk, az Istentől.“ (II. Kor. I. 2—4.) A nagy apostol ezen szeretetteljes szavaival köszöntelek, midőn az új alakot öltött felsőszabolcsi református egyházmegye esperesi hivatalába történt beiktatásom után, szerény soraimmal először kereslek fel titeket.

Kegyelem és békesség! Ez az én szivből fakadt fohászmom a Mindenhatóhoz „Akinek hatalma mindenre elégséges s jósága megadja, akinek mi szükséges.“ Kegyelem és békesség! Ezért esedezem tireátok, ezért esedezem magamra is, az új élet küszöbén.

Elhangzott az Ige: „Indítsad a te sarlódat és arass, mert eljött a te órad, hogy arass!“ S tudjuk azt is, hogy „az aratni való ugyan sok, de az arató kevés.“ Szeretett testvéreim! Midőn a nagy és dicsőség teljes multu egyházmegyét nem csekély szorongatások között átadtuk a történelemnek, azon reménységgel tettük azt, hogy a törzseből fakadt új sarjakban elevenebb, pezsgőbb élet támad; gyorsabb lesz a vérkeringés; azon reménységgel tettük, hogy azt a zászlót, amely eddig oly magasban lobogott, nem engedjük porba hullani, hanem tovább lobogtatjuk, nyereségről-nyereségre. Szent örökséget vettünk tehát át, amely nagy és fontos kötelességeket ró reánk.

Legszentebb kötelességünk, az anyaszentegyház külső és belső építése. Hiszen mi ezzel eleget teszünk, nemesak mint egyháztalagok, hanem mint hazafiak is, a reánk váró kötelességeknek. A mi egyházunk élete össze van fonva a haza életével. „A nagy világon e kívül, nincsen számunkra hely.“ Azonban itt is kétségre vonhatatlan igazság: „Ép testben lakik ép lélek.“

Nagyon jól tudom, hogy a nyomorgó, mindennapos kenyérért birkozó embernek, minden erejét leköti, az életfenntartási küzdelem, s a magasabb eszmék csak mint utólérhetetlen ábrándok röpkedhetnek körülötte. Így van ez az anyaszentegyházzal is. De az is kétségtelen, hogy a nyomor rendszerint ott szeret tanyát ütni, ahol hiányzik az élettevékenység, a szorgalmas munkásság, a becsületos igyekezet; ahol csak féktelen szenvedélyek, kielégithetetlen vágyak uralják a szívet, de hiányzik a kötelességek lelkiismeretes teljesítése. Ha az anyaszentegyháznak minden arra hivatott tényezői, szervei, odaadó hűséggel fogják teljesíteni kötelességeiket, akkor nem lesznek nyomorban vergődő, pusztuló egyházaink. Az élettevékenység ereje, a természet törvényénél fogva, mindenütt épít; a tétlenség következménye pedig, pusztulás, enyészet, halál.

Egyházi előjárók, lelkészek, tanítók, gondnokok, presbiterek, a szájalmat keltő templomok, düledező iskolák, roskatag paplakok; azt kiáltják, hogy nem vagytok hűséges munkások az Ur szőlőjében. Ne nézzétek azért tovább tétlenül a pusztulást! Ne hivatkozatok gyöngeségeitekre, erőtlenségeitekre! Az Istennek hatalma van a ti gyöngeségeitekben, erőtlenségeitekben is megbizonyítani az ő erejét. Fogjatok a szent munkához, Istenben való erős bizodalommal s „megvigasztalja az Ur Siont, megvigasztalja minden romjait és pusztáját olyanná teszi, mint az Éden és kietlenjeit pusztáját, mint az Urnak kertje; öröm és vigasság tájaltatik abban; hálaadás és dicséret szava.“ (Ézsaiás LI. 5.) Hogy ezt elérhessétek, legyen gondotok, az egyház szerény vagyonának kezelésére, gyarapítására, mert hiszen ez az élettevékenység tápláló vére.

Azonban, ha felemelem szavaimat, az anyaszentegyház külső építése érdekében, ép oly buzgósággal óhajtom annak belső megépítését is: óhajtom, hogy legyen az megékesítve a vallásos buzgóságnak, a józan felvilágosodásnak, a hitnek és szeretetnek drága kincseivel. Nem festett kepersókat kívánok, amelyek kívül ugyan szépeknek tetszenek, belől pedig rakvak holtaknak tetemeivel és minden undoksággal.“ (Máté XXIII. 27.) Nem. Hanem élő hitet, amely jó cselekedetekben munkás.

Lelkés- és tanítótestvérek! Ne nézzétek tétlenül, mint nő a vallástalanság, a hitetlenség; s az ezek nyomán fakadt rideg önzés miként pusztítja ki a valóság gyümölcseit, a tiszta erkölcsöket. A lelki egyensúly már is nagyon megingott a szivekben, mert hiányzik a hit irányítúje. Vegyétek kezetekbe az evangélium vezérlő világát s minden erőttel, minden tehetségekkel munkáljatok az emberiség megzavart lelki egyensúlyának helyreállítása érdekében! A tudomány fénye elkápráztatta a szemeket, a folyvást halmozódó ismeretek, a csábító fényűzési, pazar kényelmi eszközök, felkorbácsolták a vágyakat s felettébb megoldották az önzés kötelekeit, s elterelték a figyelmet a lélek tisztaságáról, a sziv nemességéről. Ma csak a külső fény, csillogás, ragyogás hódít; a belső érték nem keresett cikk; annak becse mintha alább szállott volna. A szivben rejlő kincsek nem közkeletűek. Az irodalom, a sajtó a szivbánya hivatott munkásai, ott hagyták a drága kincsekkel telt tárnákat, s a személy korbácsoló, idegizgató, lélekrontó, botrányhajhászó és trágár munkákat termelik legnagyobb erővel; s ezek piszkos lávafolyama kétségbeejtően kezdi eltemetni a nemes erkölcsöket. A templomok s az iskolák hivatása első helyen, hogy gátat emeljen a fekevesztett árnak. Álljunk munkába azért, szeretett testvéreim! „Vegyétek fel az Isten minden fegyverét, hogy ellenállhassatok ama gonosz napon és mindent elkövetvén megállhassatok. Azért álljatok készen, felövedzvének derekaitokat igazmondással és felöltvén az igazság mellvasát és felsaruzván lábaitokat a békesség evangéliumának készségével; mindezekhez felvevén a hit paizsát, mellyel képesek lesztek a gonosznak minden tüzes nyilát kioltani. Az üdvösség sisakját is fogadjátok el és a lélek kardját, mely az Isten igéje.“ (Efér. VI. 13—17.)

Fel, azért a munkára szeretett testvéreim! Hasztalan van bennetek hit, hasztalan tudomány, ha munkáitokban, cselekedeteitekben, nem bizonyosodik meg az. „A hit, ha cselekedetei nincsenek, holt magában.“ Mutassátok meg azért a ti hiteteket cselekedeteikből.“ „Ha az Isten iránt való szeretet tölti be a szívet, egy

feladat sem marad elvégzetlenül, egy kötelesség sem teljesítetlenül. Ha nem tudsz nekünk termést felmutatni, megvetjük szántóföldedet. Örök igazság rejlik Opzovmer eme szavaiban.

Szeretett hazánk és anyaszentegyházunk felvirágoztatása s boldogabb jövője érdekében teljesítsük azért kötelességeinket igaz buzgósággal, egyező akarattal. Valósítsuk meg, a hozzánk fűzött reményeket! Örögbítsük azt a tisztelt nevet, melyet a régi egyházmegye örökségül reánk hagyott. Ez legyen az áldozat, hitbuzgó, nagy tevékenységű elődeink emlékének. Erre hivlak fel, erre kérlek benneteket! S ha látni fogom, hogy meghallgatjátok kérésemet, hogy mindnyájatok előtt szent, zászlónk beesülete, az én megsokasodott terhem könnyű és gyönyörűsége lesz; s könnyhullatás lesz kenyerem éjjel és nappal, ha feddőznöm, dorgálóznom kell, ha rendbirságokkal vagy a törvény súlyos szakaszaival kell a kötelességeikről megfélemezőkkel szemben, annak a szentügynek érdekeit megvédenem, a melyeknek buzgó szolgálatára hívtuk el.

Ismételten megköszönöm az irántani tanusított bizodalmat s a közjó előmozdítását célzó munkáimban szeretetteljes támogatásért esedezem, minek köztudomására hozása céljából kérem e körlevelet az egyház-tanácsgyűlésben felolvasni.

A gyülekezetek kicsinyeire, nagyjaira, szegényeire és gazdagjaira egyaránt Isten áldó kegyelmét és segítő szentlelkét kérve vagyok

Gégény, 1909. nov. 1.

Atyafiui szeretettel:

Vas Mihály
esperes.

— **Szikszay Zoltán temetése.** Mult szombaton temettük a máramaros-ugocsa egyházmegye esperesét. Megindítóan szolgált felelte Balogh Ambus nagyszalontai esperes, kikisérték a temető kertbe főtiszt. püspök urunk, György Endre e. m. gondnok, a szigeti presbyterium küldöttsége és Szalonta városának közönsége minden valláskülönbség nélkül. És aztán elhantoltuk és bucsut vettünk tőle. Tőled, néhai való jóbarátunk és atyánkfia Szikszay Zoltán, aki itt állasz előttünk s kinek bus tragédiáját nem tudjuk megérteni.

* * *

Még nem is oly régen . . . tele volt a leked ragyogással . . . fénnel . . . Ott ahol te voltál elszállott a bánat, elrepült a gondok sötétlő fellege; mért hagytad lekedett minden sugár nélkül — a rád nehezede sötét éjszakában? Hisz' ha csak egyetlen szikra maradt volna vissza a szivedben, az — mint a reménynek tündöklő csillaga, erőt és bizalmat adott volna néked! S mért hirdetted te az emberek előtt az Ur akaratán való megnyugvásnak boldogító voltát, ha magad nem tudtad türelemmel várni az Ő rendelése beteljesülését? . . . Mért vigasztalgtad — meggyőző beszéddel — a gyászolók lelkét? . . .

S mért csepegtetted gyógyító-balzsamot a sérelmes szivek fájdalmas sebére? . . . ha téged a testvér-sziv vigasztalása meg nem enyhíthetett? . . . Ha a te szivedet, ha a te lelkedet az Isten igéje meg nem gyógyíthatá? . . . És hogyha az élő, egy örök Istennek a szolgája voltál — az Urnak beszéde hogy nem adott neked elegendő erőt, hogy a nehéz próbák között hiven megállj!? S a hideg halálnak csalogató szavát hogy nem némitá el lelkedben e szózat: „*ne félj! veled vagyok!*“ És ha elfáradtál a nemes munkában, — a koporsón kívül mért nem kerestél más helyen pihenést? Hisz' neked még nagyon sok munkád lett volna, nem csak az egyházban, de bent a *családban* . . . szeretteid között! S mikor felemelted kezedet, hogy meghalj, nem láttad lelkedben megjelenni a te édes kis angyalaidat — három kis gyermeked? S nem láttad ezeknek a hü kedveseknek könnyhullatásait? És eme kiáltást sem hallotta lelked! Atyánk! Édes Atyánk! Gondolj ránk . . . Ne tedd!

Oh bizony nem láttad . . . Bizony nem halottad! Szabad-e hát nekünk vádoló szavakkal egyik nehéz kérdést másik után tenni? Hisz csak a jó Isten tudhatja egyedül, hogy *abban a percben* miért borult rád csillagtalan éjjel . . . halálos éjszaka!

S ha a zugó vihart s pusztító árvizet se szoktuk kérdeni, hogy mért tett semmivé olyan sok szép reményt, — akkor ahelyett, hogy kíváncsi lélekkel kutatnánk az okot, amely tégedet a halálba kergetett — a te szeretteiddel — mint hü barátaid. Jób példája képen leülünk a porba és az Ur Jézussal eként imádkozunk felnézvén az égre: „*Ne vigy minket atyánk! ne vigy kísértetbe!*“

Köröstarcsa, 1909. november hó.

Szabó János.

— **Az igazgató tanács nov. 20-iki gyűlése.** A kollégium ügyének az előkészítése a Főiskolai Igazgató Tanács útján történik. A nov. 10-iki gyűlésen főleg a tanszéki pályázatokra való kijelölések keltettek nagyobb érdeklődést. A jogbölcészeti tanszékre a kecskeméti jggakadémia igazgatóját dr. Tegze Lászlót jelölték első helyen, ki a mult évben épen protestáns volta miatt esett el a kolozsvári egyetem katétrától, melyre jelöltetett. Mellette pályáznak még dr. Izsák, Hegyemegi Kiss Pál, dr. Székoly Albert sөvényfalui lelkész és dr. Osváth. A rendszeres bölcészeti tanszékre pedig első helyen dr. Mitrovics hozatott javaslatba. Mellette második és harmadik helyen

jelöltettek: Tankó Béla (Szászváros) és Nagy József (Halas.) A kollégium jövő évi költségvetése beterjesztetett. Főiskolai pénztintézet nem lesz, de az iskola kötvényeire pénzt vesznek fel. Egy nagyobb tápintézeti épület emelése (500 diákra) iránt javaslat tételik. A gyűlésen a püspök és főgondnok elnökölték.

— **Lelkészválasztások.** Két választás is történt mostanában kerületünk jobb egyházai-ban. Az egyik Battonyán tolyt le s szerencsés győztese Nádházy Bertalan segédlelkész lett; a másik Igazfalván, hol Nemes Elemér vallás-tanár lett megválasztva. Legyenek üdvözölve.

— **Az egyházkerületi népiskolai tanügyi bizottság** folyó évi nov. hó 8-án Főtiszteletű Püspök Ur elnöklete alatt gyűlést tartott. A Nagy József tanár lemondásával megüresedett előadói tisztre dr. Barcsa János tanárt megválasztván, rátért a bizottság igen fontos tárgyaira. Az új népiskolai tanterv szövegét az egyházme-gyéből bőven beérkezett vélemények alapján véglegesen helyben hagyta, meghirdette a pályá-zatot az összes népiskolai új kézi- és vezérköny-vekre, a pályaművek 1911. január 1-ig nyujtan-dók be. Így az új tanterv 1911. szept. hóban életbe léptethető lesz. A népiskolai szervezké-sztő bizottság is előterjesztette munkáját, melynek végleges szövegét 1910. tavaszán fogja bemu-tatni. Megdöbbenéssel értesült a bizottság arról, hogy a népiskolák államosítása újból nagyobb mérveket ölt. Nyolc egyházközség akarja iskolá-ját ismét feladni. Annyival feltünőbb ez, mert van egyházkerület, ahol egyetlen iskolát se ad-nak fel. A bizottság éppen ezért ajánlja a kerü-letnek, hogy ezután esetről-esetre kiküldendő de-putatio útján tisztázza minden államosítani ki-vánó egyházban a helyzetet, s mivel népiskoláink megmentése legtöbbször azért lehetetlen, mert mikor a kerület elé kerül az ügy, már befejezett ténnyről van szó, ezért a lelkészek és gondnokok felelősség terhe alatt köteleztetnek, hogy minden olyan hivatalosan megindult mozgalomról, mely-nek következménye a református népiskola meg-szűnése, vagy államosítása lehet, haladéktalanul kötelesek az esperesi hivatalt értesíteni.

— **Nagy Gábor szőlőnagybirtokos Kóly** (Bihar-m.) annyi köszönő és elismerő levelet kapott az utóbbi idő-ben az ő világhírű Delaware szőlőjét és borát illetőleg hogy egész bizonyos, miszerint szőlőgazdáink rövid időn belül mindent el fognak követni, hogy a Delaware sző-lőkben ne hiányozzék. Oly sok előnye van e kitünő szőlőnek és bornak, hogy köteleseget vélünk teljesíteni midőn t. olvasóinknak ajánljuk, hogy hozassák meg Nagy Gábor, Kóly (Bihar-m.) képes árjegyzékét, mely különben is mindenkit érdeklő, igen hasznos tartalmu könyv és ingyen küldi mindenkinek.

Pályázat

helyettes tanári állásra.

A debreceni ref. főgimnáziumban egy mat-hematikai helyettes tanári állás, mellyel az I., II. és IV. osztályban a számtan és rajzoló geometria tanítása van összekötve, azonnal be-töltendő. Pályázhatnak ref. vallásu tanárjelöltek, akiknek a matematikából és fizikából oklevelök vagy szakvizsgálatuk van.

Évi fizetés okleveles tanár részére 2000 K, nem okleveles tanár részére 1600 korona. A pályázók vallásukra, végzett tanulmányaikra ké-pesítésükre, eddigi szolgálatukra, hadkötelezett-ségi viszonyukra és egészségi állapotukra vonat-kozó okmányokkal felszerelt kérvényüket *f. évi november hó 19-ig* a főgimnázium igazgatóságá-hoz küldjék be.

Debrecen, 1909. nov. 12-én.

Karai Sándor
igazgató.

Pályázat.

A matolcsi ref. egyház, lemondás folytán megüresedett orgonista kántor-tanítói állásra pá-lyázatot hirdet. Javadalom: 800 kor. készpénz a tanítói alap pénztárból, 200 kor. az egyház pénztárából évnegyedenként előre fizetve; 2 öl kemény, egy öl puha tűzifa beszállítva; ismétlő iskolások tanításáért 50 kor., egyházjegyzői teen-dőkért 30 kor., stóla. Tisztességes lakás, kerttel.

Köteleesség: ez idő szerint a 3—6 vegyes osztályok, ha pedig az egyház 3-ik iskolát állít, az egyháztanács által reá bizandó osztályok vezetése; az összes kántori teendők végzése, kanonikus órákon s lelkész akadályoztatása ese-tén az isteni tisztelet végzése, ismétlő iskolások tanítása; egyházjegyzői teendők teljesítése. Pá-lyázati határidő *november 25.* Állás azonnal el-foglalandó. Személyesen jelentkező előnybe ré-szesül. A megválasztott a szatmári egyházmegyei tanítói gyámintézetnek kötelezett tagja.

Matolcs (u. p. Tunyog) Szatmármegye, 1909 nov. 9.

Kerekes Gyula
ref. lelkész.

A Nagy Gábor-féle

DELAWARE szőlőfaj

az egyedüli, melynek termeléséhez semmiféle tudomány vagy gyakorlat nem kell, még az is elbánik vele, aki soha szőlőtövet nem kezelt. — Minden szállítmányhoz utasítás mellékeltek ingyen és ebből kinézheti mindenki, hogy miként ültesse el, kezelése pedig metszés, kapálás és felkötésből áll, más dolog nincs

vele, mert ezt oltani, permetezni, kénporozni nem kell, nem árt ennek filokszerá és bimbója, vesszője telben soha el nem fagy. Holdanként átlag 35 hektolitert terem s egy bimbójából 3—4 fűrt fejlődik. Valódi bőtermő legnemesebb faj ez, melyet azonban nem szabad összetéveszteni más ugyanily név alatt forgalomba hozott hitvány fajtával, ügyelni kell arra, hogy Nagy Gábor-féle fajt kapjunk, mert csak ez a valódi. A valódi Nagy Gábor-féle Delaware-szőlő olyan bort ad, mint az aszu, édes és erős, igen kellemes zamatu és kétszer annyit ér, mint más borok. Kóstolónak egy üveggel bárkinek küldök 1 koronáért.

A Delaware szőlő bővebb leírását, termésének királyi közjegyzővel hitelesített eredeti fénykép felvételelt színes kivitelben, továbbá a szöveg közé nyomott 40 szép képet tartalmazó képe árjegyzéket ingyen és bérmentve küldöm mindenkinek, aki velem címét tudatja. Okvetlenül kérje még ma ezt a tanulságos tartalmu árjegyzéket, mely a szőlőoltványokról és lugas ültetéséről is ad részletes, helyes utbaigazításokat. — Levelezés magyar, német, horvát, szerb és román nyelven.

NAGY GÁBOR szőlőnagybirtokos, KÖLY
posta, táviráda és távbeszélő állomás.

Sesztina Lajos

vaskereskedése

DEBRECZEN, Piacz-utca 23. sz

Fegyvertöltény-hüvelyek :

Lefauchaux és Lancaster barna, szürke, zöld

Hüvely dugasz, réz-gyutacs.

Revolver és Flaubert töltények. Ólom-sörét.

Revolverek, Flaubert-fegyverek.

Szállítás 5 kilós postacsomagokban.

Vaskályhák fa- és szénfűtésre.

Meidinger, Kráder és Friedlandi kályhák.

Főzőkonyhák.

Novotny Antalharangöntőde és
vasharanglábgyár

Temesvár - Gyárvaros.

Ajánlja magát több évi szavatolás mellett régi harangok újraöntésére, valamint új harangok és teljes harangcsoporthoz előre meghatározott hangok utáni elkészítésére. Különösen ajánlja saját találmányu új modern átlyukasztott

harangjait

melyek felső részükön a hege-düéhez hasonló S alakú nyílásokkal vannak ellátva és azért erősebb, terjedelmesebb és mélyebb hangok, mint régi modoruak. Ily szerkezetű 327 kgros harang hangban egyenlő 461 kgros régi modoru haranggal. Ajánl továbbá fogatható vertvas-koronákat, régi harangok lyet nekel való újra szerelését és vertvas-harang állványokak.

Költségvetések és képes árlapok díjmentesen szolgáltatnak. — Az 1896 orsz. kiállításon milleniumi nagy éremmel kitüntette.

Telefon 292.

Telefon 292.

Központi**drogueria**

Debreczenben, Piac-utca (Városház-épület)

Gazdasági és gyártelepek részére előírás szerint berendezett mentőszekrények, kötszerek, desinficiálószerkek Creolin, Carboll, mindennemű állatgyógyászati cikkek és műszerek. Sertés és marha tápporok és Fluidek nagy raktára, ugyszintén nagy választék mindenféle gumiárkban és sárvkötőkben, valamint fényképezéshez szükséges vegyszerekben.

Telefon 292.

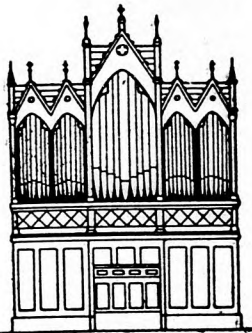
Telefon 292.

Rieger Ottó

villamos gépekkel berendezett és a kir. udvar orgonagyára. **Hazánk legnagyobb orgonájának a király orgonájának** (koronázási templom) alkotója.

Budapest, VII. Garay-u. 48.

császári- és királyi udvari szállító.

A bécsi, párisi, pécsi stb. kiállításon kitüntetve. Kedvező fizetési feltételek mellett kiváló tiszta légnyomású csőrendszerű (pneumatikus) tartós nemes hangu orgonákat szállít 37 év óta 1600 orgonát szállított, közte a

„Király orgonáját”

amely mű ezidő szerint **Hazánk legnagyobb orgonája**. 16 változatú villanyerőre berendezve. Orgona javításokat és hangolásokat a legmérsékeltőbb árban teljesít.

Orgona jókarban tartását elvállalja. Katalógussal tervezetekkel és rajzokkal kívánatra díjmentesen szolgál.

Rieger orgonagyárai 36 évi fennállás óta 1500 orgonát szállítottak.

Az összes iskolákban használt tankönyvek-, író-, és rajzszerek

kaphatók:

Hegedüs és Sándor

iskolai könyv- és papirkerekedésében

DEBRECEN.

Nagy képes árjegyzéket kívánatra ingyen és bérmentve küldünk.

Nem kell többé
10000 frtos régi hegedű
REMÉNYI MIHÁLY

mű-hegedű készítő

a magy. kir. zeneakadémia házi hangszerésze legújabb találmánya a „**Hangfokozó gerenda**” annak bármely hegedűbe, vagy gordonkába illesztése után az sokkal jobb nemesebb és erősebb hangot kap.

Kezesség minden egyes hangszerért, Reményi sajátkészítményű új hegedűi pótolják a drága mesterhegedűket, miután a legnagyobb hangversenyteremben megfelelnek bizonyítékul annak hogy **GEYER STEFI** a legnagyobb hegedűművész a Vigadó nagytermében egy **Reményi-féle új hegedűn** sikerrel hangversenyezett.

Hegedű tisztítási és javítási műterem

BUDAPEST, KIRÁLY-U. 38. SZÁM.

Zenekarok felszerelése a legmérsékeltőbb árakon.

Költségvetés díjtalan.

Ne vegyen semmiféle hangszert, míg Reményi legújabb árjegyzékét el nem olvasta.

Nagy raktár az összes és húrokban. — Régi hangszerek vétele és becserélése. — Ezen lapra hivatkozva minden hangszerről külön-külön árjegyzék küldetik.

Orgona - Harmoniumok.

A gyönyörű hang, melyet a világhírű és elismert legjobb gyártmányú amerikai rendszernek elmés szerkezete elővarázsol, önmagának zeng. dicséretet. 65 forinttól minden árban kapható.

Első magyar — villamos erőre berendezett — hangszergyár.

Stowasser J. cs. és kir. udvari hangszergyáros, a m. kir. zeneakadémia, színházak, művészek stb. szállítója

BUDAPEST, II., Lánchid-utca 5.

Továbbá ajánlja saját gyárában készült, elismert legkiválóbb minőségű összes húros-, vonós- és fuvó-hangszereit, szakértői és feltétlen szolid árak mellett.

Hangfokozó-gerenda

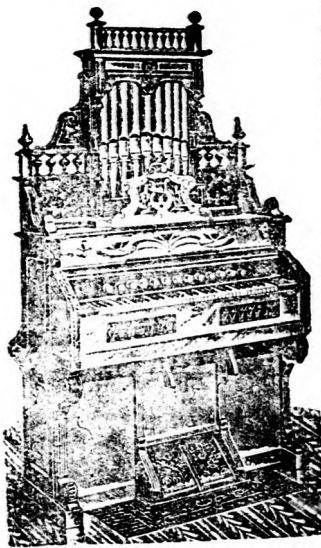
mely által bármely hegedű, gordonka beillesztése után sokkal jobb, erősebb és lágyabb hangot nyer. (Biztos siker.) Hegedűbe hangfokozó-gerenda 4 frt. Kezesség minden egyes hangszerénél.

Legnagyobb gyár és raktár.

Saját találmányú (Rákóczi) Tárógató; általánosan elismert legjobbjából, mely tökéletes solo hangszerré általam konstruáltatott iskolával 35 forinttól feljebb.

Az összes hangszerek javítása különleges, szakszerű pontossággal, jutányos árban; kezesség minden egyes hangszerénél. Árjegyzék minden egyes hangszeréről külön, kívánatra bérmentve küldetik.

— Kivitel nagyban és kicsinyben.

Toronyórák

palota-, varosházi-, gyári- és lak-
tanya berendezését a legelőnyöseb-
ben eszközli

Mayer Károly utóda
Müller János
első magyar óragyár

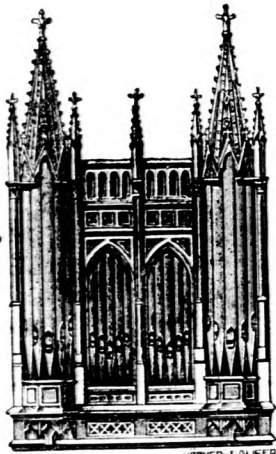
= gőzerő berendezéssel =
Budapest, VII., Csömöri-u.
50. saját házban.

Képes árjegyzékek és költségvetések bérmentve.

Csak első
díjakkal
kitüntetve.

Alapított
1907-ben.

A pécsi
orazágos
kiállításon
állami
aranyérem-
mel kitün-
tetve.

Alapított
1897-ben.

Angster József és Fia

P é c s.

Orgona- és harmoniumgyár

A budapesti bazilika nagy orgonájának építője. Ajánlják
kitünő hang- és erős szerkezetű légnymatu és elek-
tromos berendezésü

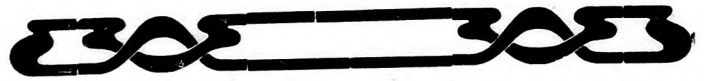
Orgonáikat

a legjutányosabb árak mellett, művészi kivitelben. —
Raktáron kitünő hangú

HARMONIUMOK minden nagyságban.

Elektromos fújtató készülékek.

Árjegyzéket kívánatra ingyen küldünk.

„PETŐFI“

ÖSSZES KÖLTEMÉNYEI.

Uj népies és ifjusági teljes kiadás. A
szövegét ellenőrizte és bevezetéssel ellátta:

Kardos Albert

a költő arcképével:

Rendkívül diszes aranyozott vászonfedelű kötésben.
Fedelén „PETŐFI“ aranyozott dombornyomású arc-
képével.

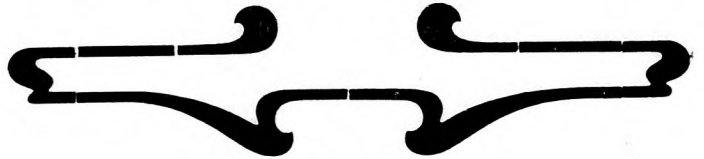
Á r a 2 korona 40 fillér.

Megrendelhető a kiadónál:

Hegedüs és Sándor

könyvkiadóhivatalában

D E R E C E N B E N.

Alapított 1851-ben.

DÁVIDHÁZY KÁLMÁN

elsőrangú könyvkötészete és diszműves üzlete
DEBRECEN, Fűvészkert-utca 9.

Teljesen modern berendezésű üzlet. Megbízható s
kifogastalan munkát készít mindennemű könyvköte-
szeti, diszműcikkben és börmunkákban.

Ima-, Énekeskönyv s más *Egyházi műveket* töme-
ges mennyiségben, versenyképes kivitelben és *gyári áron*.

Anyakönyveket, tartós jó kötésben.

Szent Bibliát és emléklapokat

különleges diszkötésben jubil-

leumokra.

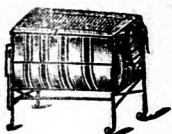
Aranykönyvek egyházak számára mely jótékony
adományok nyilvántartására is alkalmas.

Kéziratok befoglalására **táblákat**, melyek a szószéken
vagy temetéseknel előnyösen használhatók.

Iskolák számára térképek és táblázatok felhuzását
vászonra vagy papírra és ezeken kívül még számcs e
szakba vágó munkát.

Szükséglet esetén bármely cikkre nézve azonnal szolgálók, —
számítások a különleges munkákhoz, — mint *Diszablák, Emléks*
lap és aranykönyveken, rajzokkal, kívánatra izletet
stylusban, levéltári okmánytartók.

Nyomatott a Debr. Prot. Lap könyvnyomdájában.

TÓTH GYULA

Debrecen, Piac-utca 20.

Budweiszi és honi gyártmányu porcellán, valamint Meidinger köpeny és öntött

vaskályhák.

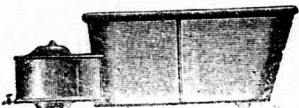
Minden szerkezetü vas- és porcellánburkolatu konyhák. Multiplicator hőfejlesztő kályhabetétek. **vadászfegyverek** és felszerelések, revolverek, hüvelyek és töltények

Lőporáruda.

Ujdonság! Browning-rendszerű ismétlő fegyver 190. minta.

Szén- és fakosarak, melegvédők, fürdőkádak, vasbutorok, gyermekszékek és kocsik, mosdókészletek, fényezett konyhafelszerelések, gépmangorlók és faesarak, gummi átvonattal

Képes árjegyzék ingyen és bérmentve.

baktai EGRY FERENCZ

Pozdeck és Thury utóda.

Kisgejőczőn

Ung megye
Alapítva 1793-ban.

Budapesten

VI. Lehel-u. 8/a.
Alapítva 1847-ben.

Harangöntőde.

Készíték Budapesti és kisgejőczi műhelyemben minden nagyságu és hangu harangokat a kívánt összhangban, a legnagyobb felelőség mellett. Felszerelve új modern forgatható vaskoronával, a melyek elmés szerkezetüknél fogva a tornyot megóvják a rázkódástól, és a harang tartósságát is beláthatatlan időre biztosítják. Emellett könnyü járatuknál fogva egy ember által egyszerre több harang is húzható. Készíték vasharanglábakat, álló vagy fekvő szerkezetben a legszebb és legjobb kivitelben.

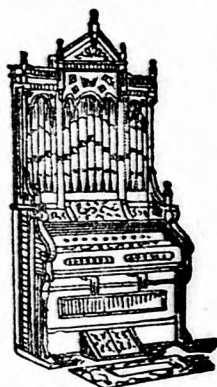
Nagyobb harang öntetett általam Kisgejőczőn közel egy ezer darab, és budapesten 1650 drb. felszerelve Budapesten az európai híru Pozdech-féle vaskoronákkal és Kisgejőczőn a saját találmányu szabadalmazott koronákkal, amelyekért igen sok kitüntetést (külföldön is) és elismerő iratot kaptunk. Hajdú és Biharvár-megyék területén a következő egyházak kaptak harangokat: u. m. Hajdunás, Hajdudorog, Hajduböszörmény, Hajduhadház, Hajdusoboszló, Bal-mazujváros, Püspökkladány, Nádudvar, Debrecen, Mikepércs Derecske, Bagamér, Báránd, N. Várád, N. Szalonta, N. Bajom, N. Léta, N. Szántó, Berettyóújfalú, Ér-Diószeg, Ér-Endréd, Erőgyarok, Hosszupálvi, Bihar-diószeg Fekete János, Szakál. stb.

Harmonium.

vásárlók ne mulasszák el, mielőtt **Harmoniumot** vesznek

Reményi Mihály

a magyar királyi Zene Akadémia házi hangszer készítőjétől, legújabb **Harmonium** árjegyzékét kérni, melyet ingyen és bérmentve küld **Remenyi Harmonium** osztálya. Budapest, Király-u. 58. szám.

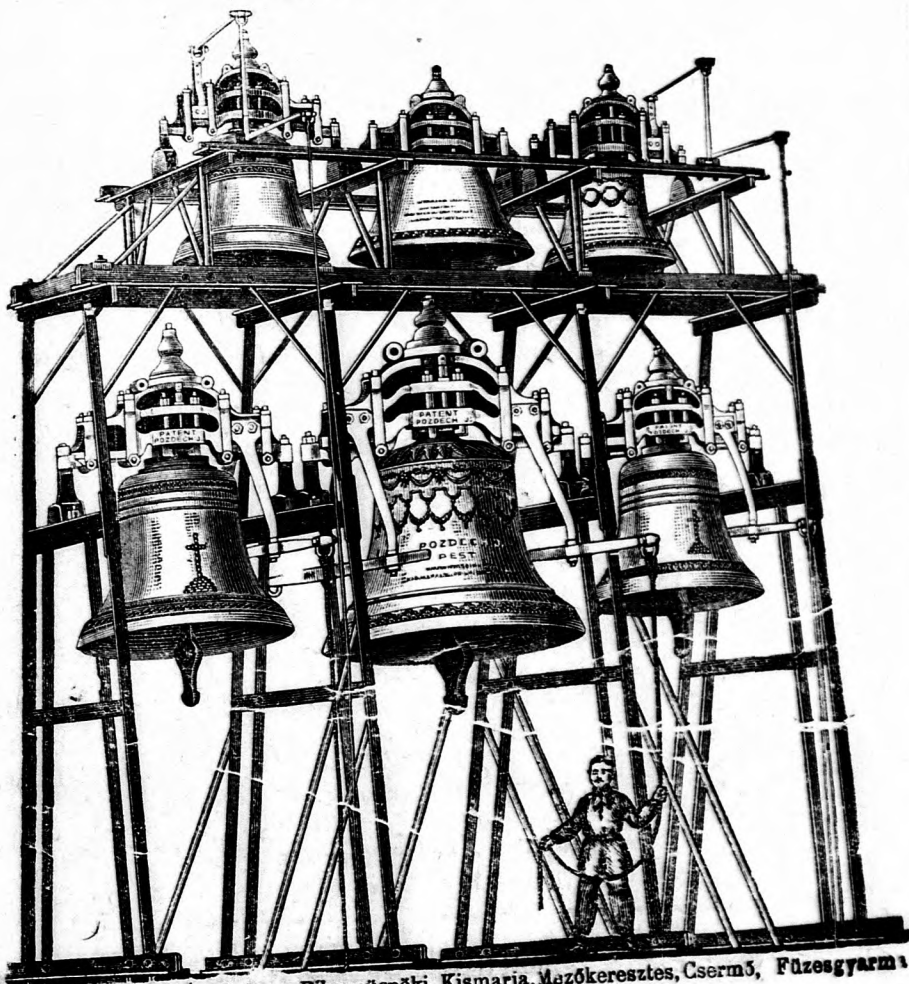
Ezen választók a legjobb iskolai és templomi használatra készült valódi

Aeol harmoniumok-

ban, melyeknek hangja teljesen azonos az **Orgona** hangjával.

Zongorák, Pianinók

a legolcsóbbtól a legfinomabbig a legolcsóbb gyári áron.

Mezőgyán, Mezőkövesd, Pocsaj, Gálos petri, Tiszavalk, Tiszalucz, Arpád, Erdőgyarok, Hosszupálvi, Bihar-diószeg Fekete János, Szakál. stb.

Király balzsam Köszvény és csusz ellen.

Legujabb gyógyszer.

Ezen balzsam legujabb gyógyszer úgy belsőleg, mint külsőleg mindenféle fájdalom ellen. Király-balzsam készítményem mint házi szer szükséges, hogy minden háznál kéznél legyen, mert úgy belsőleg, mint külsőleg kitűnő hasznos szer.

Belsőleg gyomorfájásnál gyomorgöresnél esikarásnál, fejfájásnál azonnal hat s legjobb fájdalomcsillapító.

Külsőleg tekintélyes orvosok ajánlják **köszvény**nél **csuznál** továbbá meghűléseknél, fog és fejfájásnál pár perc alatt hat. Igen hasznos gyógyszer még szájvizhez cseppentve rossz lehellet szagtalanításra 1 üveg 2 k 65 f. 3 üveg 6 kor. 5 fill. Utánvétellel bérmentve.

Magyar ember nem használ mást csak a **Hajdusági pedrót!!** híres mely legjobb bajusznövesztő és ápoló szer az összes bajuszpedró készítmények között. Hatása gyors és biztos

Postán 3 dobozt 2 K. 15 fillérért. 6 dobozt 3 K. 65 fillérért bérmentve utánvétellel küld a készítő.

Grósz Nagy Ferencz

„Arany egyszarvu“ gyógyszer-tára a hol mindnn bel- és külföldi gyógyszerkülönlegességek erdetti árakban szerezhetők be.

Alapított 1840.

Alapított 1840.

Hönig Frigyes

gőzüzemre berendezett harang és ércöntődeje, szivattyúgyár

ARAD, RÁKÓCZI-UTCA 11—28. SZÁM.

Ajánlja es. és kir. szabadalmazott harangjait, melyekkel bármely más haranggal szemben egy azon hang előállításánál 3—46% súly és ármegtakarítás éretik el. Kitűnő jó hang és tartóságaért több évi jótállás. Legkedvezőbb fizetési feltételek.

Forgatható és igen könnyen lódítható vas harang főszerelések, melyekkel egy ember több harangot húzhat és tűzmentes vas-árványokkal. Régi harangoknak vas-szerelésre ala kitását, avagy azoknak csekély fölülfizetés mellett új harangokkal való főszerelését.

Képes árlapok és költségvetések kívánatra ingyen és bérmentve küldetnek.

1890-ben a legnagyobb állami éremmel kitüntette.

ORGONA !!

Nagyváradon, fő-utca 51/15.

ÚJ ORGONÁKAT

készíték a legujabb pneumatikus csőrendszer szerint, golós-ládával. Biztos működéséért még a legnedvesebb templomban is kezeskedem.

ORGONÁIM az elképzelhető könnyedségű játszás-móddal birnak és mindamellett az egyes sipok a leggyorsabb játszás mellett is **precizen** azonnal megszólalnak.

Elválok továbbá

régi orgonákat átalakítás, javítás és hangolás a legjutányosabb árban.

ORSZÁGH ANTAL

orgona készítő.

Orgona és Harmonium gyár

Gőzerő hajtás és saját villamos világítással berendezve.

Országgh Sándor és Fia

cs. és kir. udvari szállító

RÁKOS-PALOTA, Budapest mellett.

Az 1885. évi országos kiállításon „nagy diszoklevéllel“ (első díj) és „Ferenc József lovagrenddel“, az 1904. évi veszprémi kiállításon „arany éremmel“ (első díj), az 1906. évi kassai kiállításon „diszoklevéllel“ (első díj) kitüntetve, azonkívül számtalan kitüntetés és elismerés.

Ajánlják kitűnő hangú és szerkezetű, főleg a legujabb légnymatu (pneumatikai) orgonákat, melyek rendkívül könnyű játékmód és a változatok egyszerű kezelése mellett, az időjárás minden viszontagságának ellenállnak. Szolid munka és jutányos árak. Kisebb orgonáink készletben vannak. Eddig 700-nál több új orgona lett szállítva. Raktáron kitűnő hangú harmoniumok minden nagyságban. Harmiumok tetszésszerű rajz és változat összeállításal rendelésre készülnek.

Arjegyzék és részletes tervezet kívánatra díjmentesen küldetik.